

**KONINKLIJKE
VERENIGING
TER BEOEFENING
VAN DE
KRIJGSWETENSCHAP**

OPGERICHT 6 MEI 1865

Ereleden

Z.K.H. de Prins der Nederlanden
Z.E. Luitenant-Generaal b.d.
M. R. H. Calmeyer
Z.E. Luitenant-Generaal b.d.
D. A. van Hilten
Generaal-Majoor b.d. J. J. de Wolf
Generaal-Majoor b.d.
E. H. d'Engelbronner

Bestuur

C. Knulst, MWO 4, Generaal-Majoor b.d., voorzitter
H. J. L. Janssen, Kolonel Klu
C. E. baron van Asbeck
A. W. Gerretsen, Kapitein-Luitenant ter Zee
W. Walthuis, Brigade-Generaal der Infanterie b.d., Redacteur, p.a. Hogere Krijgsschool, Frederikkazerne, van Alkemadelaan 774, 's-Gravenhage
M. J. Wolters, Luitenant-Kolonel der Mariniers
A. J. E. Poulissen, Luitenant-Kolonel Klu
Mr. J. H. P. V. Haltsma Muller, Res. Kolonel tit. der Artillerie b.d. 1e secretaris
C. 't Hart, Luitenant-Kolonel MA b.d., 2e secretaris-penningmeester, Nassaulaan 6, Zoetermeer, giro-rekening 7 88 28

MARS

MINISTERIE VAN DEFENSIE

IN

CATHEDRA

**15 JAN
1976**

28

**IN
DIT
NUMMER**

Mededelingen van het bestuur
— Jaarverslag van de secretaris — Bijeenkomst te Den Helder, donderdag 23 oktober 1975 1216

Het einde van de tegenstelling oorlog versus vrede, voordracht door jhr. J. W. J. E. Alting von Geusau, Luitenant ter Zee der eerste klasse 1217

Discussie 1231

Kader-militieleger of vrijwilligerskrijgsmacht 1235

Financieel verslag van het verenigingsjaar 1974-1975 — Balans per 1 oktober 1975 — Begroting voor het verenigingsjaar 1975-1976 1239

De kernwapens in de Franse defensiepolitiek, door W. Walthuis, Brigade-Generaal der Infanterie b.d. 1239

Boekbespreking 1244

©

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

Jaarverslag van de secretaris

In de ledenbijeenkomst van 14 november 1974 te Den Haag werd tot voorzitter gekozen genm b.d. C. Knulst, RMWO-4. Voorts traden tot het bestuur toe lkol KLu A. J. E. Poulissen en lkol MA bd. C 't Hart, die de functie van 2e secretaris met die van penningmeester zal combineren.

In de ledenbijeenkomst van 29 april 1975 te Schaarsbergen werden kol KLu H. J. L. Janssen en kltz A. W. Gerretsen gekozen; eerstgenoemde werd ondervoorzitter. Een en ander geschiedde ter voorziening in de vacatures, ontstaan door het aftreden van lgen b.d. H. J. van Veen, voorzitter, vice-adm F. H. Heckman, commodore J. M. J. Kort, ondervoorzitter, lkol KLu P. Smit, lkol art b.d. J. Albarda, 2e secretaris, en maj KLu L. B. M. Elfrink, penningmeester.

In het verenigingsjaar 1974—1975 werden de volgende voordrachten gehouden. Op 14 november 1974 te

Den Haag: „De professionalisering van het militair leiderschap”, door dr. G. Teitler. Op 29 april 1975 vond in de Koninklijke Kaderschool Luchtmacht te Schaarsbergen een aaneengesloten reeks voordrachten plaats en

wel van 9.30—16.00 uur.

Het optreden van het door Wing Commander P. E. Cornell geleide Royal Air Force Aerospace Briefing Team (RAF College of Air Warfare) ondervond zeer grote belangstelling.

Bijeenkomst te Den Helder

donderdag 23 oktober 1975

Bij ontstentenis van voorzitter en ondervoorzitter treedt *ngen bd Walt-huis* op als waarnemend voorzitter. Hij opent de bijeenkomst met een welkomstwoord waarin hij het gekozen oord en de plaats — de Marinestad en daarin de Marineclub — tekenend noemt voor de verbondenheid en het medeleven die de vereniging wil betonen met het krijgsmachtdeel

dat thans in een zo benarde positie is komen te verkeren blijkens de in de Defensiebegroting geopenbaarde voornemens van de minister. Aangezien de agenda geen huishoudelijke aangelegenheden behelst, verleent hij vervolgens het woord aan de inleider, luitenant ter zee I jhr. J. W. J. E. Alting von Geusau, voor diens voordracht.

MEDEDELING

Sedert 1 januari 1972 ontvangen de leden maandelijks de *Militaire Spectator*. Ten einde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht het secretariaat, Nassaulaan 6, Zoetermeer, in voorkomend geval in te lichten.

Het einde van de tegenstelling oorlog versus vrede

jr. J. W. J. E. Alting von Geusau

Luitenant ter Zee der eerste klasse

In deze bijdrage wil ik niet alleen aantonen dat deze aloude tegenstelling heeft opgehouden te bestaan, maar tevens tonen wat er voor in de plaats is gekomen. Ten slotte wil ik schetsen hoe ingrijpend de consequenties zijn van dit einde van deze tegenstelling. Ik stel mij voor dit als volgt te gaan doen.

— Ik zal beginnen met in zeer verkorte vorm de strategische geschiedenis in herinnering te roepen van de periode na de Tweede Wereldoorlog. Dit deel zal dan uitmonden in de huidige strategische opvattingen, waarbij ik meen, dat er een veel grotere variëteit moet worden aangebracht in de toepassing van deze strategie. Uit dit alles zal ten slotte moeten blijken, dat de titel van deze verhandeling juist is gekozen.

— Vervolgens is het mijn bedoeling opvattingen te presenteren omtrent crisisveroorzaking door de opponent, crisisvoorkoming en -beheersing door ons zelf, wat echter zal worden voorafgegaan door beschouwingen omtrent het conflictspectrum en de daarmee samenhangende escalatie.

— Ten slotte wil ik, met behulp van een overzicht, de consequenties van een en ander op personeels-, materieels- en organisatorisch gebied to-

nen, en daarna afsluiten met een korte samenvatting.

Met dit alles wil ik een opvatting schetsen, die enigszins afwijkt van de thans gangbare meningen op dit gebied. Ik pretendeer zeker niet, dat ik de volledigheid heb bereikt. U moet dit alles zien als een bijdrage tot de discussie rond een zeer complexe problematiek, maar dan bezien uit een iets afwijkender gezichtshoek dan normaal.

De strategische geschiedenis

Na de Tweede Wereldoorlog hebben in Nederland geen invloedrijke nationale strategische opvattingen bestaan. Wij gebruikten de militaire strategie van de NAVO als nationale militaire strategie en leunden op andere gebieden van het buitenlandse beleid tegen de Amerikaanse opvattingen aan. Dit was allemaal geen toeval als men bedenkt dat de militaire NAVO-strategie in zekere zin een afgeleide was van de Amerikaanse totale strategie, terwijl natuurlijk ook het Amerikaanse buitenlandse beleid rustte op deze totale strategie. Anders gezegd: de Amerikaanse totale strategie bepaalde direct onze militaire strategie en in grote lijnen ook indirect ons totale buitenlandse beleid.

Er zijn mij geen gevallen bekend, dat er een Nederlandse bijdrage is geweest bij de totstandkoming van deze militaire NAVO-strategie. Voor zover ik heb kunnen nagaan is deze NAVO-strategie bijna volledig een afgeleide van de Amerikaanse totale strategie. Op de totstandkoming van deze laatste is nog wel iets van de Britse invloed te constateren.

Als we dus over strategische geschiedenis willen praten kunnen we het beste de Amerikaanse totale strategie beschouwen. De periode van chaos direct na de Tweede Wereldoorlog werd snel gevolgd

Luitenant ter Zee der eerste klasse jr. J. W. J. E. Alting von Geusau werd op 9 december 1930 geboren te Semarang. Hij werd in 1956 beëdigd als officier en vervulde diverse functies op schepen en in wal-inrichtingen. Hij specialiseerde zich in de navigatie-gevecht-informatie. Van 1971 tot 1974 was hij, met anderen, belast met de tactische vorming van officieren subspecialist. In 1974 voerde hij het commando op Hr Ms Panter. Momenteel volgt hij de cursus Hogere en Algemene en Krijgskundige Vorming bij de Marine staf-school in Den Haag.

door een tijdperk van blokvorming, waaronder ook de oprichting van de NAVO in 1949 moet worden begrepen. Hiermee werd beoogd de uitbreiding van de invloedssfeer van de Sovjet-Unie te voorkomen. Deze zg. „containment”-strategie werd verzekerd door:

- a. rond de Sovjet-Unie een ring van militaire verdragsorganisaties te leggen. Deze organisaties hadden ook een duidelijk politieke betekenis;
- b. de nucleaire suprematie van de Verenigde Staten.

Opvallend is, dat in deze strategie de conventionele strijdkrachten een ondergeschikte rol speelden.

Toen de SU eveneens in het bezit kwam van nucleaire wapens en bovendien de verdragspartners van de VS niet onschendbaar bleken — met name gezien het conflict in Korea — werd men zich ervan bewust dat herbezinning op de strategische conceptie noodzakelijk was. Dat leidde omstreeks 1953 tot de zg. „massive retaliation”-strategie. Deze behelsde dat, mocht de nucleaire afschrikking falen, de opponent rekening moest houden met een tegenactie van ongekende omvang en hevigheid. Aanvankelijk was het de bedoeling dat deze eventuele tegenactie zou plaatsvinden tegen de bevolking; later stonden de militaire doelen centraal. Deze „massive retaliation”-strategie heeft het denken in de westerse wereld tot het midden van de jaren '60 beheerst en heeft gedurende die tijd enkele varianten gekend, namelijk de „schild en zwaard”-strategie en de „schrikdraad”-strategie.

In de periode dat deze strategie opgeld deed, werden ook geleidelijk tactisch-nucleaire wapens ontwikkeld, zodat men deze periode als volgt zou kunnen typeren.

- a. Aanvankelijk werd het belang van de conventionele strijdkrachten nog verder teruggedrongen, omdat men het tactisch-nucleaire wapen als remplaçant van zulke strijdkrachten zag. Later veranderde dit. Men zou 1961 kunnen aanwijzen als het jaar van de kentering. Na dit jaar nam het belang van de conventionele strijdkrachten alleen maar toe.

- b. Toch was het tactisch-nucleaire wapen een belangrijk onderdeel in deze strategie, eerst als remplaçant van conventionele strijdkrachten en later als zeer noodzakelijke ondersteuning van deze strijdkrachten bij een eventueel beperkt nucleair

conflict. In ieder geval werd het gebruik van deze wapens bij acties op grote schaal waarschijnlijk geacht.

- c. De zg. strategisch-nucleaire wapens zouden pas worden ingezet als de conventionele strijdkrachten, al of niet na gebruik van tactisch-nucleaire wapens, de eerste klap hadden opgevangen en een massale vergelding noodzakelijk was.

Als we uit het voorgaande enkele trends bepalen, dan kunnen we het volgende vaststellen.

1. Voor wat de conventionele strijdkrachten betreft: in de Tweede Wereldoorlog het enige middel, werden ze na Hiroshima en Nagasaki in de schaduw gesteld van het nucleaire wapen. Hun belang nam verder af door het grotere kernwapen, en na 1954 veroorzaakte het tactische kernwapen een nog verdere terugval in belangrijkheid van deze strijdkrachten. In 1961 kwam de kentering en sinds dat jaar kan worden gezegd, dat de conventionele strijdkrachten alleen maar in belangrijkheid zijn toegenomen.

2. De tactisch-nucleaire wapens: deze kwamen in het NAVO-gebied in 1954 ten tonele en vervulden aanvankelijk een dominerende rol. Na 1961 werd dit een secundaire rol, door het toenemende belang van conventionele strijdkrachten.

3. De strategisch-nucleaire wapens: deze speelden direct na de Tweede Wereldoorlog een primaire rol, kregen een goede tweede plaats in het denken omstreeks 1953 en zijn nu als het ware op het derde plan gekomen, zonder echter hun afschrikkende functie te verliezen.

Het is daarom niet te verwonderen, dat de huidige strategie, genaamd de „flexible response”, of beter „flexibility in response”, na het midden van de jaren '60 opgeld ging doen. Deze strategie die uitgaat van een aangepast antwoord op ieder mogelijk optreden van een tegenstander, wilde zich gaan bedienen van een spectrum van mogelijkheden, om allerlei vormen van dreiging het hoofd te kunnen bieden. De pijlers waarop deze strategie rust laten zich raden:

- a. primair conventionele strijdkrachten;
- b. secundair tactisch-nucleaire wapens;
- c. tertiair strategisch-nucleaire wapens.

Alles echter onder de paraplu van de nucleaire afschrikking in de ruimste betekenis van het woord.

Wij zullen moeten gaan wennen aan de gedachte, dat er allerlei vormen van conflicten zullen kunnen ontstaan, waartegen wij ons zullen moeten wapenen. Doordat vrede in de betekenis van een toestand zonder spanningen zeer onwaarschijnlijk is geworden en we daarentegen rekening moeten houden met allerlei vormen van crisis, van de kaping van een vliegtuig om politieke redenen tot en met een grote crisis met eventueel gebruik van nucleaire wapens, is uit de polariteit oorlog—vrede — die immers een scherpe scheiding aangeeft — een component verdwenen. Het is mijns inziens daarom aan te bevelen deze polariteit niet meer te gebruiken en daarvoor in de plaats te spreken van het conflictspectrum. Ik wil nu wat dieper ingaan op de betekenis van dat conflictspectrum.

Het conflictspectrum

Indien men de verwachtbare conflicten zou rangschikken naarmate van hevigheid, dan verkrijgt men het conflictspectrum. Dit spectrum kan een mondiale betekenis hebben in de zin, dat men conflicten in de wereld ten opzichte van elkaar gaat rangschikken en tevens afweegt in hoeverre een en ander mondiale gevolgen heeft. Een voorbeeld hiervan was de oliecrisis. Dit conflict lag vrij laag op het mondiale conflictspectrum, maar de duidelijke mondiale gevolgen ervan merken we nu nog. Zou men zo'n crisis willen voorkomen of willen beheersen, dan zou optreden in een mondiale structuur geboden zijn. Helaas ontbreekt ons echter het instrumentarium daartoe. In de diplomatie is men momenteel bijvoorbeeld druk doende een passend antwoord te vinden op de attitude van de olieproducerende landen, maar erg overtuigend is het allemaal niet.

Het lijkt niet onwaarschijnlijk, dat dit mondiale conflictspectrum in feite een toetssteen is voor de beide supermogendheden, al of niet gesteund door hun sympathisanten. Zij zullen het toetsingsproces uitvoeren en afhankelijk van hun evaluatie van de toestand wordt in meer of mindere mate ingegrepen.

Behalve van dit mondiale conflictspectrum kan men ook spreken van een regionaal conflictspectrum. Dit is echter beperkter in omvang, omdat men na een bepaald deel van dit spectrum te hebben doorlopen in de mondiale problematiek verzeild raakte. Het stellen van de bovengrens van dit regionale conflictspectrum is erg moeilijk.

Enerzijds is er iets voor te zeggen hiervoor de atoomdrempel te gebruiken, anderzijds is er ook iets voor te zeggen dat deze grens lager moet liggen. Empirisch meen ik te kunnen constateren, dat de bovengrens momenteel lager ligt. De crises in Vietnam en het Midden-Oosten geven mij hiervoor de argumenten.

Ten slotte zou men ook nog kunnen stellen dat er behalve deze twee vormen van strategische conflictspectra ook nog een lokaal/tactisch conflict-spectrum bestaat; daarbij is dan sprake van de verheving van een crisis in een zeer beperkt gebied te land of op zee. Dit laatstgenoemde conflictspectrum is heel moeilijk te begrenzen. De benedengrens valt nagenoeg samen met het niveau waarop zich het conflict op het strategisch regionale c.q. mondiale conflictspectrum afspeelt en de bovengrens is geval voor geval anders. Zelfs is het denkbaar dat de bovengrens de atoomdrempel kan zijn. Op zee is dit zeker een reële mogelijkheid.

Samenvattend zou men kunnen zeggen dat het conflictspectrum een thermometer is waarop de mondiale, regionale of tactische conflictstemperatuur te meten is. De regionale temperatuur heeft haar invloed op de mondiale thermometer, terwijl de tactische temperatuur van invloed kan zijn op de aanwijzing van zowel de mondiale als de regionale thermometer.

Als we nu aannemen dat conflicten zich kunnen ontwikkelen langs dit conflictspectrum, dan ligt het natuurlijk voor de hand dat we voor ieder conflict een aangepast antwoord moeten kunnen geven in alle variëteiten. Welnu, dit antwoord zal dan moeten worden gegeven met *alle* middelen die we hebben. Daarmee wil ik zeggen, dat dit aangepaste antwoord een diplomatiek antwoord en/of een economisch c.q. militair of cultureel antwoord kan zijn. Ook een combinatie van al deze middelen moet mogelijk zijn. Als ik hieruit het militaire deel zou isoleren, meen ik dat de zienswijze van von Clausewitz: „Oorlog is een voortzetting van de politiek, met inschakeling van andere middelen” qua strekking ongewijzigd is gebleven, doch thans moet worden geformuleerd als: „Conflictbehandeling vereist, dat het militaire instrument in ieder opzicht ondergeschikt blijft aan de politieke doelstellingen”.

Hiervoor heb ik de nieuwe term conflictbehandeling gebruikt. Ik versta hieronder *alle* maatregelen

die men neemt, dus niet alleen de militaire, om hetzij een crisis te voorkomen, hetzij een toch ontstane crisis te beheersen. Met andere woorden: crisisbehandeling is een verzamelnaam voor crisisvoorkoming en crisisbeheersing. Op deze laatste twee begrippen kom ik later terug.

Een eventuele acceptatie van het begrip conflict-spectrum in plaats van de scherpe scheiding tussen oorlog en vrede heeft vérstrekkende consequenties op het gebied van personeel, materieel en organisatie. Ook hierop zal ik later terugkomen.

De escalatie

Zodra het conflictspectrum op een zodanige manier wordt doorlopen dat men van verheviging kan spreken, is er sprake van *escalatie*. Is daarentegen een afnemende hevigheid van de crisis te constateren, dan gebruikt men de term *deëscalatie*. Deze opwaartse of neerwaartse beweging vindt haar oorzaak in:

1. een positieve of negatieve daad van de opponent;
2. een positieve of negatieve daad van ons zelf;
3. door een vergissing.

De eerstgenoemde oorzaak zou men kunnen onderbrengen bij de crisisveroorzaking, aannemende dat het Westen in beginsel een defensieve houding zal aannemen. De als tweede genoemde oorzaak zit besloten in de al eerder genoemde crisisbehandeling; de derde oorzaak is een onderwerp op zich zelf en zal hier niet ter sprake komen.

Aangezien het conflictspectrum drie vormen kent, zou men ook kunnen spreken van mondiale, regionale en tactische escalatie. Over het eerste is een standaardwerk verschenen van Herman Kahn, getiteld „On escalation” dat ik warm kan aanbevelen.

Voor de lezer is de regionale en tactische escalatie veel belangrijker, omdat onze krijgsmacht eerder met deze twee vormen van escalatie te maken zal krijgen.

Behalve deze oorzaken van escalatie en de geografische situering, kan men ook nog spreken van doelbewust escaleren, mee-escaleren en verhoogd escaleren.

De *doelbewuste escalatie* is qua term een beetje misleidend, omdat hiermee in feite wordt bedoeld dat men doelbewust het conflict *hoger* in het con-

flictspectrum gaat brengen dan de tegenpartij beoogde om de ander ervan te overtuigen dat de te betalen prijs hoger is dan hij verwachtte; een daarna volgende hertaxatie ter andere zijde helpt aldus de crisis te beheersen.

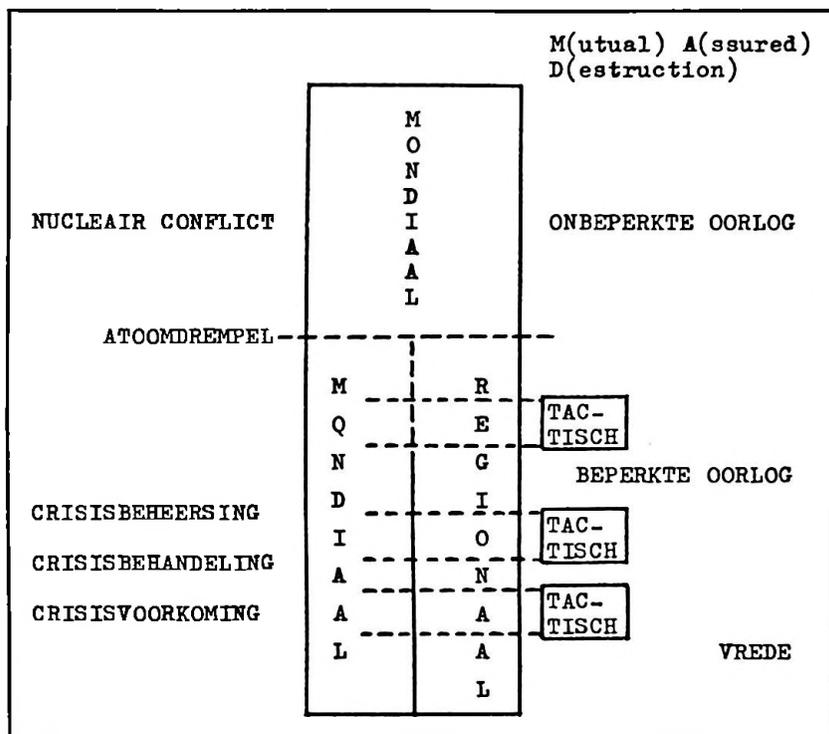
Het *mee-escaleren* zou men het „oog om oog, tand om tand”-principe kunnen noemen, waarbij het wel moeilijk zal zijn vast te stellen hoe men precies mee-escaleert, zonder dat er sprake kan zijn van doelbewuste escalatie. Anders gezegd: het zal in dit geval niet eenvoudig zijn de tegenzet steeds zuiver af te wegen tegen de gedane zet door de opponent. (Mee-escaleren is te vergelijken met tegen elkaar opbieden op een verkoping totdat de minst draagkrachtige moet afhaken en het begeerde belang aan de opponent moet laten.)

Ten slotte dan dat *verhoogd escaleren*. Men blijft dan om de een of andere reden na-ijlen, hetgeen echter de crisisbehandeling wel extra moeilijk maakt, zeker tegenover de partij die het initiatief in handen heeft en die positie uitbuit!

Vervolgens het *deëscaleren*. In de praktijk zal dit een uiterst moeilijk proces zijn, want in feite is dit een mooi woord voor toegeven. Door echter *alle* middelen voor de crisisbehandeling in te zetten is de deëscalatie wellicht te bereiken door een soort ruilhandel in belangen, ten einde de pil voor de „verliezer” te vergulden. De Cuba-crisis heeft zo'n deëscalatie getoond, waarbij het pilvergulden is toegepast. Overigens was deze Cuba-crisis een goed voorbeeld van primair regionale escalatie op het regionale conflictspectrum, dat echter is overgegaan in escalatie op het mondiale conflictspectrum.

De regionale escalatie

Het zal heel duidelijk van de actuele situatie en de geografische plaats afhangen hoe deze escalatie zich ontwikkelt. Zo zal een regionale escalatie bijvoorbeeld in Centraal-Europa vrij gauw doelbewuste escalatie moeten worden, wil men niet het mondiale conflictspectrum gaan bestijgen. Regionale escalatie zal bijna even moeilijk te controleren zijn als mondiale escalatie, omdat de tactische toestand de controleurs wel eens voor pijnlijke „faits accomplis” kan stellen. Door volledig gebruik van *alle* middelen, dus niet alleen de militaire, is deze escalatie bij de crisisbehandeling te hanteren.

Afb. 1 Het conflictspectrum

De tactische escalatie

Dit is de enige vorm van escalatie die puur militair is en dat maakt dat het een zeer moeilijk te hanteren vorm van escalatie is. Immers, een puur tegenover elkaar stellen van een bepaalde kwantiteit en kwaliteit aan strijdkrachten kan een tactische escalatie wel eens tot een oncontroleerbaar proces maken. Om maar te zwijgen over een uit de hand lopen van het recht van zelfverdediging. Bovendien worden wel heel speciale eisen gesteld aan commandanten, gegeven hun verantwoordelijkheid voor personeel en materieel.

Ten slotte hangt de tactische escalatie bijna altijd af van de inzichten van de bevelhebber ter plaatse, wat een griezelige gedachte is als men beseft dat deze tactische escalatie wel eens — in het uiterste geval — kan uitlopen in een mondiale crisis.

Samenvatting

Om de materie omtrent het conflictspectrum en de escalatie samen te vatten moge het schema van afb. 1 dienen waarbij de volgende toelichting noodzakelijk is.

1. U ziet het conflictspectrum met zijn mogelijke verdeling in regionaal en mondiaal.
2. Geheel willekeurig zijn op bepaalde plaatsen tactische conflictspectra eruit gelicht, alleen om te illustreren hoe het onderlinge verband moet worden gezien.
3. Rechts ziet u, schetsmatig, aangegeven hoe de min of meer verouderde begrippen zouden kunnen worden geprojecteerd op dat conflictspectrum, en links zijn de nieuwe begrippen aangegeven.
4. Ook de atoomdrempeel is hier geschetst, waarbij is gedacht aan het gebruik van strategische nucleaire wapens. Met andere woorden het gebruik van tactische nucleaire wapens zou *beneden* deze atoomdrempeel kunnen plaatsvinden. Zou men het gebruik van tactisch-nucleaire wapens ook zien als het passeren van de atoomdrempeel — een opvatting die bestaat — dan zou in deze schets de atoomdrempeel lager moeten komen te liggen.
5. Ten slotte moet ik erop wijzen, dat ik met opzet de scheidingslijn tussen regionaal en mondiaal vlak onder de atoomdrempeel heb gestippeld omdat niet exact is aan te geven waar dat regionale conflictspectrum ophoudt en het pure mondiale conflictspectrum begint.

In mijn inleiding zei ik reeds dat naar mijn mening een veel grotere variëteit moet worden aangebracht in de toepassing van de strategie van de „flexibility in response”. Ik ben nu op het punt aangekomen dit nader toe te lichten.

In het document 14/3 van de NAVO, waarin het „Overall strategic concept for the defence of the North Atlantic Treaty Organisation Area” is vastgelegd, worden de volgende militaire antwoorden voorzien als onderdelen van de *flexible response*.

1. *Direct defense*, dat is de opponent weerstaan op het niveau van het conflictspectrum waarop die opponent de crisis wil brengen, ofwel mee-escaleren; eventueel iets vertraagd escaleren.
2. *Deliberate escalation*, zijnde de opponent weerstaan door middel van de doelbewuste escalatie.
3. *General nuclear response*, dat is de inzet van strategisch-nucleaire wapens e.d.

Vooruitlopende op de crisisveroorzaking waarin een algemene dreigingsanalyse is vervat meen ik reeds te kunnen poneren, dat *Nederland* voor wat betreft de toepassing van de strategie van de „flexibility in response” de volgende gedragslijnen zou moeten voorstaan.

1. *Direct defense* (is mee-escaleren, eventueel iets vertraagd escaleren) moet worden toegepast op de open zee en buiten het NAVO-gebied.
2. *Direct defense* moet ook worden toegepast op de flanken van het NAVO-gebied, met dien verstande dat de bereidheid moet bestaan in een vroeg stadium over te gaan in de *deliberate escalation*, inclusief de inzet van tactisch-nucleaire wapens.
3. In de centrale sector moet echter de *deliberate escalation* vooropstaan, waarbij — gezien de huidige krachtsverhoudingen voor wat conventionele strijdkrachten betreft — eerder dan op de flanken zal moeten worden overgegaan tot het gebruik van tactisch-nucleaire wapens.

Hoewel hier uit de militaire optiek benaderd, zou deze geschetste conceptie ook ten grondslag moeten liggen aan ons buitenlandse beleid in de ruimste betekenis van het woord.

Zeer laag in het conflictspectrum, waar we ons nu voor wat betreft de NAVO min of meer bevinden, zou dat betekenen:

1. „presence” en „surveillance” op zee en in de

lucht, zodat de aanwezigheid van de opponent duidelijk wordt tegemoetgetreden met een zelfde aanwezigheid;

2. tonen dat de flanken ons ernst zijn door aanwezigheid in het Middellandse-Zeebekken en de bereidheid — door middel van oefeningen eenvoudig te concretiseren — de noordflank te versterken;

3. in de centrale sector een zorgvuldige militaire status quo inclusief de aanwezigheid van Amerikaanse troepen, zijnde min of meer het symbool van een mogelijke *deliberate escalation*.

Het zal u zijn opgevallen, dat nergens in deze voorgestelde conceptie wordt gesproken over de „general nuclear response”. Dat is met opzet gedaan. Deze „general nuclear response” hoort duidelijk thuis bij het mondiale conflictspectrum en is bovendien voor Nederland in het uiterste geval een kwestie, die op het diplomatieke vlak kan worden besproken. Het is primair een antwoord van de supermogendheden en ik vrees, dat een land als Nederland slechts een zeer geringe inbreng zal hebben bij een eventuele besluitvorming rond het gebruik van dit antwoord. Ik zal daarom de „general nuclear response” verder laten rusten.

Ik wil hiermee het algemene deel als afgesloten beschouwen en zal mij nu verder gaan verdiepen in een aantal onderdelen. Hierbij zal ik mij echter — met hier en daar een uitzondering — beperken tot de militaire component van de crisisbehandeling. Voor wat betreft de andere middelen die bij de crisisbehandeling zijn te gebruiken beschouw ik mij zelf niet als competent deze hier te presenteren. Ik blijf echter ervan overtuigd dat *alle* middelen, dus zowel culturele, economische, financiële e.d., evenzeer als die militaire middelen — al of niet in combinatie — moeten worden gebruikt om de crisisbehandeling met succes uit te voeren. Als eerste onderdeel, belicht van de militaire optiek uit, de crisisveroorzaking.

Crisisveroorzaking

Aannemende dat een opponent zich zou gaan bedienen van militair potentieel om een crisis te veroorzaken, dan zou men een algemene dreigingsanalyse kunnen maken door de volgende vragen te beantwoorden.

- a. *Hoe* zal hij het militair gesproken doen?
- b. *Waar* zal het mogelijksterwijs gebeuren?
- c. *Wat* zal hij inzetten aan middelen?

Als ik onder „capabilities” versta het bezit van middelen in een bepaalde kwantiteit en kwaliteit te zamen met een mate van geoefendheid om deze middelen te gebruiken, en „intentions” definieer als de manier waarop hij die „capabilities” gebruikt voor zijn politieke doelstellingen, dan is het beantwoorden van de hierboven geformuleerde vragen in zekere zin een specificatie van de mogelijke „intentions” van de opponent.

Wil ik volledig zijn, dan zou ik ook antwoord moeten geven op de vraag waarom en wanneer hij zo'n crisis zou veroorzaken. Naar mijn mening echter is dit een onderwerp apart, nog daargelaten dat waarschijnlijk op dergelijke vragen geen algemeen geldig antwoord is te geven, aangezien dit antwoord zeer afhankelijk zal zijn van de dan heersende politieke verhoudingen. Om al deze redenen zal ik deze volledigheid niet nastreven.

Alvorens nu het antwoord op de hiervoor gestelde vragen te formuleren wil ik beginnen met de volgende twee inleidende opmerkingen m.b.t. deze dreigingsanalyse.

1. Naar mijn mening was de Sovjet-Unie naar haar aard een continentale mogendheid, die aanvankelijk haar invloedssfeer op het wereldeiland gesitueerd zag. Haar maritieme potentieel werd gebruikt om deze continentale visie te ondersteunen. De SU heeft echter begrepen, o.m. door de Cuba-crisis, dat ze zich maritiem verder zal moeten ontplooiën, wil ze zich met recht de status van wereldmacht aanmeten. Deze maritieme ontplooiing is de laatste jaren dan ook evident en ik meen daarom dat het waarschijnlijk is, dat de SU de les uit de geschiedenis heeft begrepen en bezig is zich te ontwikkelen van een duidelijk continentale mogendheid tot ten minste een ambivalente wereldmacht. De thans duidelijk toegevoegde maritieme component stempelt haar tot een wereldmacht gelijk de Verenigde Staten.
2. Het militaire potentieel — dus de „capabilities” — van de SU is duidelijk offensief, terwijl dat potentieel bij het westen duidelijk defensief te noemen is. Uit de configuratie van de Sovjetrussische krijgsmacht zou te concluderen zijn, dat zij streeft naar een eventueel gebruik van deze middelen om

in een zo kort mogelijk tijdsbestek een eventuele crisis in haar voordeel te beslechten. Ik twijfel aan de juistheid van deze conclusie. Naar mijn mening zal de SU altijd streven naar een overmacht, om het vermeende gebrek aan kwaliteit te compenseren met ruim voldoende kwantiteit. Bovendien ben ik van mening, dat deze overmacht — die immers zo duidelijk kenbaar is — zal worden gebruikt bij het schaakspel, dat van de kant van de SU crisisveroorzaking kan worden genoemd. Van de kant van het westen is dan sprake van crisisbehandeling (= crisisvoorkoming + crisisbeheersing).

Dat brengt mij dan vanzelf op het antwoord op de eerste vraag die, anders gesteld, luidde: „Welke methodiek zou de opponent toepassen bij het eventueel veroorzaken van een crisis?”

- a. Ik meen dat hij zich zal bedienen van een geleidelijke verheving van de confrontatie, met andere woorden een soort operationele pendant van de „salamipolitiek”. Ik zou deze methodiek gradualisme willen noemen. Voor de toepassing van dit gradualisme bestaan de volgende argumenten:

1. het geeft hem de gelegenheid zijn militaire potentieel ten volle te benutten als politiek wapen;
2. op deze manier maakt hij het voor het Westen het moeilijkst, omdat onze besluitvorming dan zwaar op de proef zal worden gesteld, zeker met de huidige opvattingen betreffende tolerantie, acceptatie en de grote mate van ogenschijnlijk begrip voor andermans standpunt;
3. mocht het Westen anders reageren dan hij verwacht, dan kan hij altijd tijdig terug als hij dat wil;
4. ten slotte maken zijn vele en verschillende conventionele middelen dit gradualisme zeer aantrekkelijk, gezien de bestaande beperkingen bij het Westen op dit gebied.

Natuurlijk zijn er ook argumenten tegen het gebruik van dit gradualisme aan te voeren, namelijk:

1. het schudt de zich thans niet bedreigd voelenden wakker en doet de defensie-inspanning (misschien net op tijd) toenemen. Bij een goed en strak gradualisme zal het echter moeilijk zijn om het moment waarop het „wakker worden” dringend noodzakelijk is vast te stellen;

2. het speelt in de kaart van het Westen, dat een „protracted war” wel zal aankunnen met zijn militaire potentieel, doch een „short and intense war” niet. Goed toegepast gradualisme zal het Westen voor moeilijke beslissingen plaatsen, waardoor dit ogenschijnlijke voordeel wel eens geringer kan zijn, dan op het eerste gezicht lijkt.

b. Behalve de toepassing van dit gradualisme, zou ook in overweging moeten worden genomen of het Warschau-Pact door middel van een van de kleinere WP-naties een crisis laat ontstaan. Natuurlijk is zoiets — ook voor het WP — eenvoudiger gezegd dan gedaan en het zal hoofdzakelijk afhangen van de relatie tussen de SU en de bewuste WP-natie op dat moment.

De inzet van een kleinere WP-natie versus een kleinere NAVO-natie zou in het kader van de crisisveroorzaking met de volgende argumenten aanlokkelijk kunnen worden genoemd.

1. Het gradualisme is in optima forma toe te passen, aangezien de confrontatie aanvankelijk minder explosief is en naar believen kan worden gevoerd.

2. De besluitvormingsprocessen worden binnen de westelijke organisaties nog zwaarder op de proef gesteld.

3. De weg terug, resp. het aannemen van een nieuwe status quo is eenvoudiger uit te voeren. Dit kan ook als voordeel voor het Westen worden genoemd.

4. Ten slotte past deze methodiek in het crisisveroorzakingspatroon van de SU zoals we dat tot nog toe hebben kunnen waarnemen: de „kleinere broers” moeten over het algemeen het werk doen, met directe of indirecte steun van de „grote broer”.

Samenvattend meen ik derhalve te kunnen concluderen, dat het waarschijnlijk is dat gradualisme wordt toegepast bij eventuele crisisveroorzaking en dat het in veel opzichten verwachtbaar kan zijn dat een kleinere WP-natie de spits zal afbijten t.o.v. een kleinere NAVO-natie.

Vervolgens wil ik een antwoord geven op de vraag waar de opponent zo'n crisis naar mate van waarschijnlijkheid zou kunnen veroorzaken.

a. *Centraal-Europa.*

Lijkt mij momenteel het minst waarschijnlijk, waarbij de volgende overwegingen een rol spelen.

1. Gradualisme in dit gebied is heel moeilijk uitvoerbaar. Er is immers direct grondgebied bij betrokken, waarvan het Westen beslist geen afstand wil doen.

2. Door de aanwezigheid van de Amerikaanse troepen is een snelle escalatie verwachtbaar, wat niet past in dat gradualisme.

3. Zo'n directe dreiging voor het Westen zal de cohesie in het westelijke kamp vergroten.

4. Het gebruik van een kleinere WP-natie is hier wel mogelijk (vgl. jongste Berlijn-crisis).

5. Een weg terug, resp. een nieuwe status quo zal moeilijk en wellicht helemaal niet te bereiken zijn.

6. Er bestaat een groot gevaar voor het gebruik van atomaire wapens wat helemaal in strijd is met dat gradualisme.

b. *De noordflank van het NAVO-gebied*

Hier wordt een eventuele crisisveroorzaking al waarschijnlijker, waarbij de volgende overwegingen zouden kunnen gelden.

1. De toepasbaarheid van het gradualisme is moeilijk. Het in het geding zijnde territorium is echter minder vitaal voor het Westen.

2. Het gebruik van een kleinere WP-natie is door de geografische ligging van die naties t.o.v. deze flank niet mogelijk.

3. De NAVO heeft in dit gebied een zwakkere positie.

4. Op niet-directe Amerikaanse betrokkenheid zou kunnen worden gespeculeerd.

5. De weg terug, resp. een nieuwe status quo zal moeilijk zijn te bereiken.

6. Zo'n actie zou de houding van Zweden wel eens in het nadeel van het WP kunnen doen veranderen.

c. *De zuidflank van het NAVO-gebied*

Een eventuele crisisveroorzaking is in dit gebied nog waarschijnlijker, en wel op grond van de volgende overwegingen.

1. De bestaande controverses en spanningsvelden aldaar.

2. Het gradualisme is er goed toepasbaar door de politieke situatie in dat gebied.

3. De inzet van een kleinere WP-natie is zeker mogelijk.
4. Eventuele Amerikaanse betrokkenheid wordt duidelijk in evenwicht gehouden door de aanwezigheid van de vloot van de SU aldaar.
5. Een eventuele weg terug, resp. een nieuwe status quo is, eveneens door de bestaande politieke situatie, iets minder moeilijk te bereiken dan op de noordflank.

d. *De open zee binnen het NAVO-gebied*

Voor de NAVO moet dit wel als het waarschijnlijkste gebied voor het veroorzaken van een crisis worden aangemerkt, op grond van het volgende.

1. Het gradualisme kan ten volle worden benut.
 2. Ook de eventuele inzet van een kleinere WP-natie behoort tot de mogelijkheden.
 3. Amerikaanse betrokkenheid behoeft, bij goed toegepast gradualisme, niet direct te verwachten te zijn.
 4. Er zal een zware wissel op de cohesie en de besluitvorming binnen de NAVO worden getrokken.
 5. Een weg terug blijft bijna altijd mogelijk.
- In ieder opzicht acht ik in dit gebied het risico voor de opponent voor een uit de hand lopen van de veroorzaakte crisis gering, zodat hij de druk naar eigen inzichten kan verhefven c.q. verminderen.

e. *Ten slotte, buiten het NAVO-gebied*

Tot nog toe hebben we hier diverse crises zich zien ontwikkelen, het merendeel op land en sommige op zee. Al deze crises dragen de volgende kenmerken.

1. Gradualisme werd veelvuldig toegepast.
2. Een „pion” deed meestal het werk met directe of indirecte steun van grotere naties.
3. Regelmatig werd een nieuwe status quo gevonden. Soms bleek ook een acceptabele weg terug aanwezig te zijn.
4. Dikwijls is directe of indirecte Amerikaanse betrokkenheid te constateren.
5. De NAVO als zodanig is tot nog toe geen direct betrokken partij geweest.

Hoewel het onder het *hoe* van de crisisveroorzaking is te rangschikken wil ik toch apart de gedachte naar voren brengen, dat de WP-eenheden

tijdens een eventuele crisisveroorzaking zeer waarschijnlijk onder sterke centrale leiding zullen staan of, anders gezegd, dat er een minimale delegatie van bevoegdheden zal plaatsvinden naar de lokale bevelhebber. Dit zal zeker de nodige vertragingen introduceren, maar gezien het feit dat het initiatief bij hen ligt en men zich zeer waarschijnlijk van dat gradualisme zal gaan bedienen zullen deze vertragingen maar beperkt nadelig zijn.

Ik heb dit onderwerp dáárom apart behandeld, omdat ik in dit speciale geval even wil stilstaan bij de mogelijke gedragslijn van het Westen om van deze te verwachten methodiek bij het WP ten volle profijt te trekken. Hiermee loop ik dus vooruit op de nog te behandelen crisisbeheersing. Wil onze crisisbeheersing ten volle deze zwakte benutten, dan zullen wij:

a. binnen onze strategie van directe verdediging duidelijk ruimte moeten laten voor tactische escalatie;

b. na veelvuldig oefenen *wel* zoveel mogelijk bevoegdheden moeten delegeren aan de bevelhebber ter plaatse;

c. de bevelhebber ter plaatse zodanig moeten hebben geïnstrueerd, dat hij:

1. het element verrassing zo benut, dat hij door gebruik van onverwachtbare en/of onlogische handelingen met zijn eenheden bij de opponent verwarring en daarmee onzekerheid zal stichten;
2. zich steeds ervan bewust is, dat hij om politieke redenen wel eens zal moeten worden gedesavouéerd voor wat betreft de door hem genomen maatregelen. Hij is op zo'n moment met zijn eenheden een puur politiek instrument met alle gevolgen van dien;

d. een deugdelijk systeem moeten ontwikkelen waardoor snelle en betrouwbare informatie- en instructieoverdracht verzekerd is. Minimale vertraging en verwarring zouden onder meer zijn te realiseren door:

1. het gebruik van gestandaardiseerde berichten;
2. maximale delegatie van bevoegdheden aan de operationele bevelhebbers, resp. een beslissingsbevoegde cel in de directe omgeving van deze operationele bevelhebbers;
3. geperfectioneerde verbindingen;
4. geen of minimaal gebruik van classificaties.

Het laatste door mij te behandelen aspect van de crisisveroorzaking is de *wat*-component, met andere woorden: wat zal hij aan middelen inzetten bij zo'n crisisveroorzaking?

Voor mij staat vast, dat hij ten volle zijn variëteit aan conventionele opties zal benutten, waarbij we rekening ermee moeten houden, dat hij altijd zal zorgen voor ten minste een kwantitatief overwicht. Dat dit vaak, door zijn veel modernere middelen, tevens zal uitdraaien op een kwalitatief overwicht is op zijn minst benauwend. Als men zich bovendien ervan bewust is dat hij initieel ook nog het initiatief heeft, dan zal het de lezer duidelijk zijn dat crisisbehandeling door het Westen van urgent belang is.

Mocht hij bijvoorbeeld ooit in de open zee van het NAVO-gebied behoefte hebben aan een crisis, dan is een te verwachten mogelijkheid dat hij ruim op tijd, bijvoorbeeld onder de dekmantel van een oefening, zijn moderne maritieme potentieel ontplooit, in een kwantiteit die ons met de nodige zorgen zal vervullen.

Samenvattend meen ik dat de opponent, als hij om de een of andere reden behoefte heeft aan een crisis tegenover het Westen, de volgende meest waarschijnlijke gedragslijn zal volgen.

1. De open zee zal het terrein bij uitstek zijn.
2. De crisis zal zich langzaam ontwikkelen (gradualisme), waarbij de eenheden van de opponent onder sterk centrale leiding zullen staan.
3. De andere middelen van de crisisveroorzaking, de diplomatie, de publiciteit en dergelijke, zullen worden gebruikt naast en in harmonie met de militaire middelen.
4. De opponent zal zorgen voor een duidelijk overwicht in de „scene of action”.
5. Ten slotte zal hij ervoor zorgen, dat iedere eventuele escalatieschuld het Westen in de schoenen wordt geschoven.

Met al het voorgaande voor de geest is het dus van belang dat het Westen zijn „intentions” formuleert m.b.t. de crisisbehandeling. Als eerste dan de crisisvoorkoming.

Crisisvoorkoming

Bij dit onderwerp zal ik mij weer bedienen van een benadering vanuit de militaire optiek. Boven-

dien gaan nu ook nationale en „NAVO-nale” opvattingen een rol spelen.

In de Memorie van Toelichting bij de defensiebegroting van 1970 (MvT 1970) wordt onder crisisbeheersing in ruimere zin verstaan: het voeren van een beleid gericht op het voorkomen van crises. Voor dit begrip crisisbeheersing-in-ruimere-zin heb ik het begrip crisisvoorkoming in de plaats gesteld. In de eerder genoemde MvT 1970 wordt deze crisisvoorkoming nader uitgewerkt. Ik citeer:

... als een politiek welke bij voortduring beoogt de internationale politieke verhoudingen in die mate stabiel te houden, dat crises worden voorkomen opdat — ondanks het bestaan van fundamentele tegenstellingen en onder erkenning van deze machtsrivaliteit — toch een zo groot mogelijke ontspanning kan worden nagestreefd.

Benadert men de crisisvoorkoming uit de totale strategie, dan kan worden gezegd, dat ze sterke politieke en diplomatieke componenten heeft en ook de economische en culturele factoren spelen een grote rol, waarbij het militaire aspect beperkt blijft tot geloofwaardige afschrikking.

Deze gang van zaken is geheel in overeenstemming met de (militaire) strategische opvattingen van de NAVO:

To preserve peace and to provide for the security of the North Atlantic Treaty area primarily by a credible deterrence. (NAVO-DOCUMENT 14/3)

Ook de Defensienota anno 1974 „Om de veiligheid van het bestaan” laat zich op blz. 1-1 in deze zin uit:

Alleen wanneer door een toereikend defensief vermogen een klimaat van stabiliteit en veiligheid is verzekerd, zal het streven van het bondgenootschap om de bestaande politieke problemen op te lossen met succes worden bekroond.

Samengevat is dus deze geloofwaardige afschrikking (credible deterrence/toereikend defensief vermogen) de militaire deelstrategie van de crisisvoorkoming. Hierop wil ik thans wat dieper ingaan.

Het kwantificeren van geloofwaardige afschrikking zal altijd wel een strijdpunt blijven. Legt men immers te veel de klemtoon op de „capabilities” van de opponent, dan resulteert dat in een vertekende conclusie ten aanzien van ons toereikend defensief

vermogen. Zou men daarentegen de volle nadruk leggen op de „intentions” van de opponent, dan kan ook een verkeerde afschrikking ontstaan. Ik zal me in dit verband daarom beperken, door een aantal hoofdpunten te noemen van deze geloofwaardige afschrikking, die naar mijn mening algemeen van toepassing zijn.

In de eerste plaats moet deze afschrikking „te zien” zijn („no secrecy”), wil ze een mate van geloofwaardigheid bereiken. Met andere woorden: het bezit van een bepaalde hoeveelheid materieel draagt bij tot die afschrikking, waarbij de mate van geloofwaardigheid wordt bepaald door:

- a. een redelijke moderniteit;
- b. een algemene bedrijfszekerheid van het materieel.

Ook de personele component speelt een belangrijke rol in deze afschrikking, waarbij hier de mate van geloofwaardigheid wordt bepaald door:

- a. de kundigheid waarmee dit personeel met het materieel omgaat;
- b. de motivatie van dat personeel, wat op zijn beurt „te meten” zou zijn aan de hand van:
 1. de geoefendheid;
 2. de heersende discipline.

Deze twee componenten van de afschrikking zijn het beste „te zien” bij het volvoeren van operationele taken, waaronder ik mede versta het deelnemen aan grote en kleinere oefeningen, maar ook het vlagvertoon in het buitenland.

Of de meer gerichte maritieme operaties als „presence” en „surveillance” tot de crisisvoorkoming moeten worden gerekend of al tot de crisisbeheersing behoren, kan een discussiepunt zijn. In feite gaat zo’n discussie over de vraag waar in het conflictspectrum de crisisvoorkoming overgaat in de crisisbeheersing. Hierover kan wellicht verschil van mening bestaan, maar dat doet aan de uitvoering van deze taken niets toe of af.

Behalve van deze zichtbare afschrikking zou men ook kunnen spreken van een onzichtbaar defensief vermogen. Technologisch kunnen, maar vooral nucleaire wapens en hun overbrengingsmiddelen vallen hieronder. Deze vorm van afschrikking speelt in de crisisvoorkoming een secundaire rol, vergeleken met de eerder genoemde zichtbare afschrikking. Hoe hoger men in het conflictspectrum komt, hoe belangrijker deze onzichtbare afschrik-

king echter wordt, ten slotte verliest ze zeer hoog in het conflictspectrum haar afschrikkingsrol.

Samenvattend spelen de diplomatie en de overige middelen ten behoeve van de crisisvoorkoming een veel actievere rol dan het militaire middel. De krijgsmacht moet met haar algemene geloofwaardigheid voldoende overtuiging kunnen overbrengen op de opponent, dat in geval van een daadwerkelijke crisis zal en kan worden opgetreden. Dit brengt ons bij de crisisbeheersing.

Crisisbeheersing

Volgens de MvT 1970 wordt onder crisisbeheersing verstaan:

... het geheel van politieke, diplomatieke, militaire en overige relevante maatregelen die worden genomen om de partij, die de neiging heeft de controversie desnoods met geweld in eigen voordeel te beslechten, tot matiging te dwingen en aldus te verhinderen, dat de crisis zich in een oorlog ontlaadt.

Hieruit is te lezen, dat de crisisbeheersing begint als de crisisvoorkoming heeft gefaald; er moet immers een crisis zijn. In de reeds genoemde MvT 1970 wordt ook dit begrip crisis gedefinieerd:

Een crisis is die fase van een slepende politieke conflictsituatie tussen mogendheden, waarin het geloofwaardig wordt, dat een der partijen zijn toevlucht gaat nemen tot geweld.

Ik wil er de nodige nadruk op leggen, dat crisisbeheersing de crisis niet wil oplossen, maar wel moet voorkomen, dat de crisis escaleert. De crisisbeheersing treedt dus in werking indien het geloofwaardig wordt, dat de crisisvoorkoming heeft gefaald. Anders gezegd: door het dreigende falen van de geloofwaardige (zichtbare) afschrikking moet crisisbeheersing worden bedreven. Voor wat betreft de militaire deelstrategie formuleert de NAVO het in document 14/3 als volgt.

Should aggression occur, the military objective is to preserve or restore the integrity and security of the North Atlantic Treaty area by employing such forces as may be necessary within the concept of forward defense.

De NAVO meent dus een passend antwoord te moeten geven indien agressie heeft plaatsgevonden, terwijl de MvT 1970 „neiging tot geweldgebruik” als voorwaarde noemt om crisisbeheersing te gaan bedrijven. Helaas laat de Defensienota

1974 ons in het ongewisse over de opvattingen van de huidige regering in deze kwestie.

Naar mijn mening is de politiek-militaire interactie tijdens crisisbeheersing, vlak voordat van agressie sprake is, zo groot dat het niet waarschijnlijk is, dat de NAVO als multinationaal lichaam in staat is in zo'n geval verantwoord de politieke begeleiding van eventuele militaire acties voor haar rekening te nemen.

Anders geformuleerd zal de crisisbeheersing laag in het conflictspectrum eerder een nationaal karakter hebben, waarbij ik nog wel mogelijkheden zie voor eventuele binationale crisisbeheersing. Vindt toch, om welke redenen dan ook, escalatie plaats, dan zal de NAVO op een bepaald moment ook crisisbeheersing kunnen gaan bedrijven.

Deze door mij verwachte gang van zaken zou wellicht tot de conclusie kunnen leiden, dat het NAVO-bondgenootschap voor zulke gevallen dus niet voldoet. Deze conclusie is juist, waaraan echter moet worden toegevoegd dat de NAVO ook nimmer is bedoeld om te functioneren in het gebied tussen „neiging tot geweldgebruik door de opponent” en werkelijke agressie. In dit gebied fungeert de NAVO als afschrikking, terwijl de crisisbeheersing op nationale c.q. binationale basis wordt bedreven. Ik heb voor deze opvatting de volgende argumenten.

a. De NAVO mist momenteel de politieke en organisatorische kracht om in dat gebied een militaire operatie doeltreffend politiek te begeleiden.

b. Het kan raadzaam zijn niet meteen in NAVO-verband zulke crises te beheersen, omdat dit dan een escalatieve werking heeft.

Tijdens de nationale/binationale crisisbeheersing zal intensieve consultatie van de NAVO-partners geboden blijven en het probleem zal zijn het juiste moment aan te wijzen, waarop de NAVO wel moet en kan ingrijpen.

In de crisisbeheersing is de militaire factor veel duidelijker te herkennen dan in de crisisvoorkoming. Het dwingen tot matiging, zoals geformuleerd in de definitie, veronderstelt macht en dus ook militaire macht. Ook op deze militaire component in de crisisbeheersing wil ik thans wat dieper ingaan.

De militaire component in crisisbeheersing

Uit al het voorgaande zal het de lezer duidelijk zijn, dat het uitvoeren van crisisbeheersing in ope-

rationele zin wordt gedomineerd door de bestaande bevelvoering (in de ruimste zin van het woord) en de toepassing van het internationale recht.

Om met het laatste te beginnen: het huidige internationale recht kent een scherpe scheiding tussen oorlog en vrede. Uit al het voorgaande zal duidelijk zijn geworden, dat deze scherpe scheiding aan het vervagen is. Formeel bestaan hiervoor in het internationale recht nog geen regelingen.

Men zal — zeker zeer laag en laag in het conflict-spectrum — zich moeten bedienen van het internationale recht in tijd van vrede, waarbij ook de dan van kracht zijnde vuur-open-regels zullen moeten worden gehanteerd. Daar waar dit recht en deze regels te kort schieten voor doeltreffende crisisbeheersing, zullen aanvullende directieven van hogerhand (nationale regeringen, multinationale colleges e.d.) moeten worden gegeven. Deze directieven zullen bestaan uit politieke grondslagen voor het te voeren operationele beleid, aangevuld door de zg. regels voor operationeel gedrag, een equivalent voor de zg. „Rules of engagement” van de NAVO. Ik zal over deze grondslagen en regels in dit verband niet verder uitweiden.

Doeltreffende bevelvoering, in de ruimste betekenis van het woord, is de achilleshiel in de crisisbeheersing. De volgende factoren spelen hierbij een hoofdrol.

a. De besluitvorming

Door de sterke politieke component in de crisisbeheersing zal — zoals reeds eerder is gezegd — het samenspel van militaire en politieke leiders bij de uitvoering ervan optimaal dienen te zijn. Voor een goede besluitvorming is het noodzakelijk dat een crisisbeheersingsdirectoraat alle instrumenten, inclusief het militaire, overziet en in de juiste harmonie kan gebruiken.

Welke organisatievorm men ook in het leven wil roepen om deze besluitvorming te optimaliseren, de bevelhebber ter plaatse zal rekening moeten houden met mogelijke *lange beslissingstijden*. Het wachten op directieven kan hem wel eens danig parten spelen, vandaar dat een bepaalde mate van delegatie van bevoegdheden noodzakelijk is.

b. Delegatie van bevoegdheden

Doordat de crisisbeheersing zo'n kritische operatie

kan zijn, zal over het algemeen terughoudendheid bestaan als het om delegatie van bevoegdheden gaat. Toch moet een zodanig systeem worden ontworpen, dat enerzijds dat centrale crisisbeheersingsdirectoraat op de juiste wijze zal functioneren en anderzijds de bevelhebber ter plaatse door delegatie van bevoegdheden, een maximale vrijheid van handelen heeft, zodat hij zo min mogelijk nadeel zal ondervinden van de te verwachten lange beslissingstijden. Behalve met dit probleem zullen die bevelhebber en dat directoraat ook nog rekening moeten houden met lange procestijden (zijnde de tijd die nodig is om bepaalde informatie van afzender bij geadresseerde te krijgen), die hun oorzaak vinden in de bestaande verbindingen en de gebruikte procedures.

c. *Verbindingen*

Goede verbindingen tussen de eenheden die crisisbeheersing bedrijven en het hoofdkwartier zijn van vitaal belang. Lange procestijden door classificaties, gecompliceerde procedures e.d. moeten zoveel mogelijk worden vermeden, want daardoor ontstaat bij dat hoofdkwartier een te verouderd beeld, wat zeker bij een snel veranderende situatie in de „scene of action” fataal kan zijn. Tevens zullen door deze lange procestijden de bevelhebbers ter plaatse langere tijd met verouderde en daardoor wellicht „onaangepaste” directieven moeten werken, hetgeen zal resulteren in óf verkeerd toegepaste crisisbeheersing óf een „naar eigen inzichten” handelende lokale bevelhebber.

Bij de crisisveroorzaking hield ik, om andere redenen, ook een pleidooi voor het zoveel mogelijk delegeren van bevoegdheden aan die bevelhebber ter plaatse. Het hiermee gepaard gaande risico kan worden verkleind door enerzijds de crisisbeheersing veelvuldig te beoefenen — hetgeen we momenteel gelukkig meer en meer doen — en anderzijds die bevelhebbers nu reeds te indoctrineren, dat zij tijdens crisisbeheersing een puur instrument zijn in de handen van dat eerder genoemde crisisbeheersingsdirectoraat en dat dus de mogelijkheid bestaat, dat die bevelhebbers om gewichtige diplomatieke of andere redenen, voor wat betreft de door hen ondernomen acties door dat directoraat kunnen worden gedesavouéerd.

Ter afsluiting van deze verhandeling nog de volgende opmerkingen.

1. In een artikel in „Politiek Perspectief” van juli/augustus 1973 heeft brigade-generaal W. A. F. A. Clumpkens zijn opvattingen gepropageerd over crisisbeheersing. In het kort komen zijn inzichten erop neer dat men voor wat betreft de militaire deelstrategie kan spreken van twee modellen, een mondiaal en een regionaal model. In het eerste model is sprake van de zg. „mutual assured destruction” (MAD) en deze bestaat alleen tussen de VS en de SU. Wellicht dat na 1980 de MAD ook bestaat voor de volksrepubliek China. In dit model speelt de NAVO vrijwel geen rol, hetgeen onder meer wordt geïllustreerd door de diverse SALT-bijeenkomsten tussen de VS en de SU. In het regionale model is volgens generaal Clumpkens alleen sprake van crisisbeheersing. De lezer zal bij de hiervoor gepropageerde opvattingen over het conflictspectrum iets van deze zienswijze kunnen terugvinden.

2. Onder het hoofdstuk crisisvoorkoming is even stilgestaan bij het overganggebied tussen crisisvoorkoming en -beheersing voor wat betreft de operaties als „presence” en „surveillance”. Het lijkt mij juister deze operaties onder de crisisbeheersing te rangschikken uit procedurele overwegingen. Zo wordt immers dagelijks met deze materie omgegaan en kunnen zorgvuldig de zo vitale proces- en beslissingstijden worden geanalyseerd. Tevens zal een eventueel overgaan op „échte” crisisbeheersing met een minimum aan aanloopweerstand kunnen plaatsvinden.

Uit diverse ervaringen en recente publikaties op dit gebied is te concluderen, dat met name de Koninklijke marine ver is gevorderd in de toegepaste crisisbeheersing. Indien we nu onze volle aandacht zouden gaan wijden aan de volgende vraagstukken:

- a. het crisisbeheersingsdirectoraat als nationale veiligheidsraad;
 - b. de proces- en beslissingstijden;
- dan meen ik dat we deze voorsprong kunnen behouden.

Tot zover dan een meer gedetailleerde behandeling van de onderdelen, die te zamen het aangepaste resp. passende antwoord moeten geven op de eventuele uitdaging aan ons binnen het conflictspectrum en de daarmee gepaard gaande escalatie.

Om het belangrijkste nog eens op de voorgrond te schuiven, wil ik door middel van een opsomming van de consequenties ten aanzien van het materieel, het personeel en de organisatie al het voorgaande relateren aan de krijgsmacht.

Het personeel

Hiervoor gelden de volgende eisen:

- a. goed geoefend en goede discipline;
- b. steeds in juiste kwantiteit en kwaliteit aanwezig;
- c. mobilisabel personeel wordt van minder belang, een vrijwilligerskrijgsmacht is het geschiktste middel;
- d. opleidingen van gezagsdragers zullen dienen te worden aangepast, ten einde hen ten volle bewust te laten zijn van hun vitale positie tijdens crisisbeheersing, inclusief de mogelijkheid van noodzakelijke desavouering;
- e. veelvuldig oefenen in deze materie is noodzakelijk, vooral omdat het operationele aspect veel moeilijker is dan in geval van een „klassieke oorlog“.

Het materieel

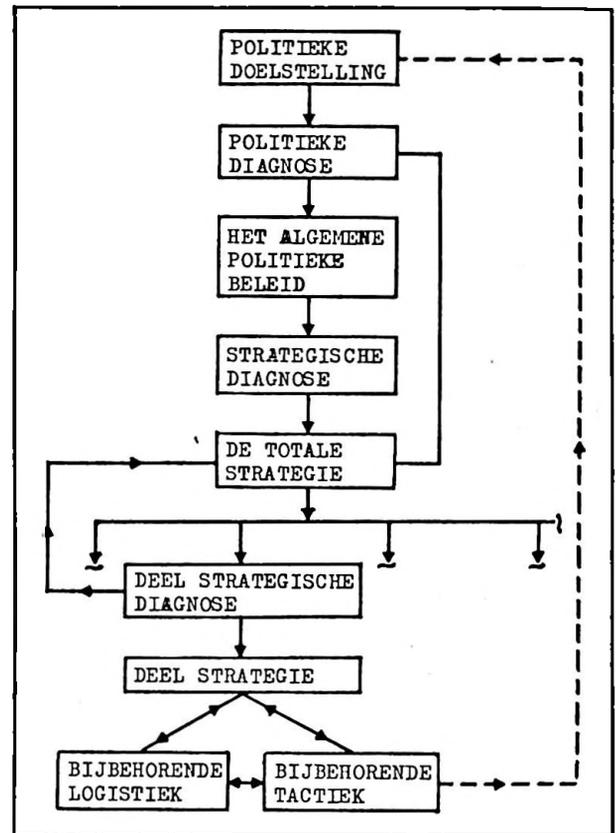
Hiervan kan worden gezegd:

- a. het moet redelijk modern en bedrijfszeker zijn, ten einde de juiste mate van geloofwaardigheid te bezitten;
- b. verbindingen spelen een bepalende rol, derhalve moeten deze zo modern mogelijk zijn; voorts moet door het gebruik van goed gekozen procedures een optimaal effect worden gesorteerd;
- c. maritiem gesproken zal iets moeten worden gedaan aan het chronische vaart-tekort dat de Westerse eenheden hebben ten opzichte van de Warschau-Pacteenheden.

De organisatie

Hiervoor geldt:

- a. een nationale veiligheidsraad als crisisbeheersingsdirectoraat is van vitaal belang, opdat de politieke leiding alle middelen in de juiste samenhang kan gebruiken; deze veiligheidsraad zal ook regelmatig moeten deelnemen aan oefeningen;
- b. zover mogelijke delegatie van bevoegdheden;
- c. het bestaande internationale recht moet maximaal worden benut; een expert in dit recht moet op alle bevelniveaus beschikbaar zijn;

Afb. 2 Het model van Beaufre

d. aangezien het te verwachten is, dat bij moeilijke kwesties lange tijd nodig is voor intern beraad, dus veel tijd zal verstrijken alvorens een beslissing is genomen, moet rekening ermee worden gehouden dat de tactische bevelhebber op een kwaad moment iets *moet* doen.

Ik wil besluiten met de volgende korte samenvatting van al het voorgaande.

Doordat vrede als begrip onhanteerbaar is geworden, is de polariteit oorlog—vrede een verouderde conceptie. Hiervoor is het conflictspectrum in de plaats gekomen. Tegenover deze reeks van mogelijke conflicten zullen wij steeds passende antwoorden moeten stellen, waarbij we zullen proberen een escalatie een halt toe te roepen.

Deze variëteit van passende antwoorden moet worden gevonden in de vele middelen die ons ten dienste staan; de diplomatie, de economische, culturele, financiële mogelijkheden die we hebben zullen o.m. naast de militaire middelen moeten

worden gebruikt. Het militaire middel, hoewel in deze verhandeling wat op de voorgrond geschoven, hoort volledig in dit rijtje van middelen thuis. In het algemeen gesproken vereist een juist gebruik van al deze instrumenten een duidelijke centrale leiding, die ik gaarne zag gestructureerd in een nationale veiligheidsraad, die ook veelvuldig in deze materie moet oefenen. Dit zelfde directoraat kan ook optreden in de eventuele beheersing van binnenlandse crises.

Ten slotte toonde ik in vogelvlucht de belangrijkste consequenties voor het militaire apparaat.

Het schema van de Franse strateeg Beaufre (afb. 2) toont de samenhang tussen politiek, strategie, logistiek en tactiek, waarbij ik twee gebruikelijke kringlopen met een vol getrokken lijn heb aangegeven. De derde, gestippelde kringloop of, beter gezegd, terugkoppeling, is de griezeligste in de crisisbeheersing. Met Beaufre ben ik echter van mening:

... Het conflict is de basis van de historische verandering. Geschiedenis is het residu van conflicten in tijd en plaats, conflicten waarin menselijk vernuft en wilskracht hun werking uitoefenen.

Discussie

Nadat het er aanvankelijk naar had uitgezien dat er weinig animo bestond om met de inleider en onderling van gedachten te wisselen, kwam toch, nadat de voorzitter de spits had afgebeten, een interessante verdieping in en om de behandelde problematiek op gang. Hoewel het de goede gewoonte is daarvan een nagenoeg volledig verslag in dit orgaan op te nemen, moet daarop ditmaal een gedeeltelijke uitzondering worden gemaakt: uit de weergave van de discussie moest namelijk een aantal vrij uitgebreide voorbeelden worden weggelaten waarvan zowel de inleider als enkele vragenstellers zich bedienden, en wel omdat daarin over recente oefeningen in internationaal verband informatie werd gegeven die als geclassificeerd moet worden beschouwd en mitsdien niet in een open bron mag worden gepubliceerd. Voor het overige behelst het volgende verslag al hetgeen tijdens de discussie werd te berde gebracht.

De voorzitter wil een kanttekening maken bij hetgeen de inleider over het gradualisme heeft gezegd, en meent dat het Nederlandse systeem binnen de westerse defensie-inspanning op gradualisme is gebaseerd. Immers, het Westen is gericht op een geleidelijke opbouw van voor de oorlogvoering noodzakelijke middelen, waarbij het personeel naar behoefte onder de wapenen wordt geroepen. Indien er nu plotseling, explosief, een crisis zou intreden, staan wij met nagenoeg lege handen en hebben slechts dat ter beschikking wat op dat moment onder de wapenen is. De inleider lijkt nu dat voor ons aantrekkelijke gradualisme ook toe te schrijven aan de mogelijke opponent, alsof die bereid zou zijn ons in de kaart te spelen door evenzeer in een geleidelijk tempo te werk te gaan. Spreker acht dat onwaarschijnlijk: de potentiële tegenstander heeft de beschikking over een grote overmacht aan parate middelen, zijn mankracht is niet alleen zeer talrijk maar bovendien onmiddellijk inzetbaar, goed en langdurig geoefend en lange tijd onder de wapenen. Met dergelijke „capaciteiten” kan hij beslist méér doen dan alleen een soort chantage plegen door te dreigen met een druppelsgewijze inzet.

Aansluitend daarop verwondert het hem dat de inleider bij het bezien

van de consequenties voor de NAVO heeft gesteld dat het mobilisabele personeel van minder belang wordt: dat strookt toch niet met de westerse voorkeur voor het gradualisme, want daarin vormt het mobilisabel zijn van het gros van het personeel juist een der pijlers van het systeem.

LtZ I Alting von Geusau. De tencur die ik in mijn betoog heb willen leggen is, dat wij ons in het gebruik van het militaire potentieel geheel anders zullen moeten opstellen. Bij een zuivere confrontatie van de militaire mogelijkheden hebt u geheel gelijk: bij het pure hanteren van militaire macht zal de tegenstander zijn doelen kunnen bereiken in een „short and intense war”. Maar ik geloof er niet in dat hij dat zal doen: zijn grootste probleem is immers dat hij moet voorkomen dat de prijs te hoog wordt. Als hij dan ook zijn militaire apparaat anders gebruikt en ermee chanteert, heeft hij meer belang bij dat gradualisme omdat wij precies weten wat hij heeft. Doet hij ook maar de kleinste stap dan stelt hij het Westen al aanstonds voor het probleem „Wat gaat hij doen?”. In tegenstelling tot ons heeft hij het voordeel van vele goede „capaciteiten”, gepaard aan een vrijwel centrale besluitvorming die bij ons ontbreekt. Ook de politieke begeleiding

van zijn strijdkrachten is, gezien de structuur waarin zij opereren, beter dan bij ons.

Het gevolg van dat alles is dat al zijn middelen volledig als politiek chantage-middel kunnen worden gebruikt als hij in een graduël optreden een politiek doel zou willen bereiken. Als ik mij voorstel dat hij — zoals ik als voorbeeld al noemde — wil irriteren, en dan een bepaald zeegebied afsluit, zie ik hem niet zijn gehele macht inzetten maar het Westen stelselmatig verlammen. Dat stelt ons in het na-deel: onze besluitvorming wordt sterk op de proef gesteld; wij moeten als NAVO een functie vervullen waarvoor de structuur niet klaar is. Hij daarentegen bereikt zijn doel met relatief geringe kosten; zijn risico van het overschrijden van de atoomdrempel wordt duidelijk verkleind, en bijgevolg is ook zijn kans van slagen veel groter met deze wijze van optreden dan met een „short and intense war”.

Uw tweede vraag betrof de waarde van mobilisabele aanvullingen. Ik ben het met u eens dat — wanneer het Warschau-Pact het gehele conflictspectrum gaat doorlopen — wij wel zullen moeten mobiliseren zolang wij tenminste nog niet een vrijwilligerskrijgsmacht hebben. Ons probleem zal het dan zijn het juiste moment te bepalen: stopt de ander, dan schuift hij een fors stuk escalatieschuld op het zich toerustende Westen; zijn wij te laat dan treft hij onze Achilleshiel. In dat latere stadium hebben wij inderdaad behoefte aan mobilisabele eenheden, maar tevoren is het mobilisabele personeel van ondergeschikt belang omdat hij ons kan uitlokken om ons daarna de escalatieschuld aan te wrijven.

De voorzitter is nog niet overtuigd. Hij meent dat het nog te veel riekt naar „wishful thinking”, waar politiek Den Haag stellig blij mee zal zijn als dat uit vakkringen komt: gradualisme als basisfilosofie betekent nu eenmaal dat je erop rekent minder klaar te moeten hebben en minder in de kast te hoeven hebben omdat er immers nog wel tijd zal zijn om beheerst en geleidelijk tot inzet te komen.

LtZ I Alting von Geusau. Naar mijn mening moeten wij onderscheid ma-

ken tussen hebben en gebruiken. Om gradualisme te kunnen weerstaan moet een heel arsenaal beschikbaar zijn. Net als bij schaken, moeten de stukken al op het bord staan en niet in de doos liggen zodra de eerste zet moet worden beantwoord. Het gaat om de inzet. Daarbij heeft onze tegenpartij het initiatief en kan dus met zijn middelen, organisaties en wijze van denken bepaalde zetten doen. Daarom moeten ook wij onze middelen zoveel mogelijk paraat hebben. Hoe meer wij zouden leunen op ons mobilisatiesysteem, hoe groter het risico van een te late tegenzet. Samengevat: de middelen moeten zeker beschikbaar zijn, maar het bepalen van het moment en de wijze van hun inzet is ons probleem. Wie is voor ons het „Mastermind?” Ter andere zijde is dat reeds bepaald, én aanwezig.

KLtZ Hoogendijk bestrijdt het nut van mobilisabele reserves. Hij gelooft niet dat een chemisch of nucleair conflict tot een goed einde kan worden gebracht met een krijgsmacht die eerst nog van huis en haard moet worden gehaald, en moet worden uitgerust en geoefend voor alles wat het personeel niet kent of is vergeten. Hij onderstreept de behoefte aan sterke parate eenheden omdat het naar zijn mening daarmee zal moeten worden geklaard.

De voorzitter verduidelijkt dat het, in een theoretische benadering als deze, in wezen gaat om de keuze tussen twee mogelijke systemen van legeropbouw. De keuze van het Warschau-Pact is gevallen op het systeem dat een „short and intense war” mogelijk maakt, het Westen daarentegen heeft gekozen voor „protracted warfare”. Die vorm van legeropbouw impliceert per definitie dat er een lange aanlooptijd nodig zal zijn. In dat kader past ons mobilisatiestelsel naast een relatief geringe parate sterkte, en daaraan is al het andere gekoppeld: uit Defensienota en Defensiebegrotingen blijkt dat de nationale politieke keuze valt op economie en welvaart, terwijl men afkerig is en moet zijn van het onttrekken van veel mankracht aan het productieproces. Het Westen geeft de hogere prioriteit aan het najagen van welvaart en welzijn, en heeft daarom steeds minder men-

sen over voor de strijdkrachten. De economie staat eigenlijk vóór de veiligheid. De consequentie van het kiezen voor dat systeem is dan ook dat men enerzijds parate, onmiddellijk beschikbare eenheden moet hebben om de grote rest achter de hand te kunnen houden als een mobilisabele reserve die zo lang mogelijk in de economie tewerkgesteld kan blijven. Dat het te mobiliseren personeel niet adequaat is voorbereid en geoefend, is hij met de vorige spreker eens maar ziet daarin een falen in de toepassing van ons zelfverkozen systeem: de onjuiste uitvoering bewijst bepaald niet dat het systeem zelf ondeugdelijk is. De natie, of groep van naties, die een zeker systeem van legeropbouw kiest, moet wel consequent zijn. Te kiezen voor de filosofie van „protracted warfare” impliceert dat dan wel moet worden verzekerd dat ook de mogelijke tegenstander datzelfde model zal kiezen. De opbouw van de Warschau-Pactstrijdkrachten duidt daarop echter allerminst, en dat is de reden waarom hij waarschuwt tegen „wishful thinking”.

LtZ I Alting von Geusau. Is het ook niet zo dat de opbouw voor een korte, hevige oorlog het tevens mogelijk maakt in beperkte mate een langdurige oorlog te voeren? Dan kan de eerstgenoemde vorm ook worden gezien als een stuk afschrikingsvermogen. Dat hangt ons constant boven het hoofd, dat in een spelen met dreiging steeds weer benaderen van de pijngrens. Het gevolg is dat wij ogenschijnlijk worden benaderd in ons eigen systeem, waarbij de tegenstander naar believen kan overschakelen op een andere modus, hetgeen voor ons onmogelijk is. Dat strekt hem tot voordeel, omdat hij ten eerste iets doet wat wij niet verwachten en ten tweede uit een gecentraliseerde conceptie een supranationaal of ten minste binationaal verband in zijn besluitvorming op de proef stelt zodat dit wel wordt gedwongen tot mobiliseren om die eenheden tijdig beschikbaar te hebben. Wij moeten dan pogen het initiatief te bemachtigen, terwijl hij dat met alle opties heeft én houdt.

LtZ I Van Doorn vraagt zich af of in het zo nadrukkelijk onderschrijven

van het gradualisme in de legeropbouw van het Westen niet het gevaar schuilt dat nu onzerzijds de dreiging wordt aangepast aan onze schaarse mogelijkheden. Hij zou dat omgekeerd willen zien in die zin dat, indien de dreiging een „short and intense war” is, wij ons daarvoor ook zullen moeten klaarmaken. Voorts wenst hij adequate, doelmatige parate eenheden die crisisbeheersing zullen moeten kunnen verzekeren. Zo niet, dan vervalt zowel de mogelijkheid tot crisis beheersen als de mogelijkheid tot oorlog voeren en liggen wij automatisch onder. Hij ziet derhalve niet in waarom wij onze systeemkeuze niet zouden kunnen aanpassen om — zoals de inleider plepette — steeds in staat te zijn op korte termijn doeltreffend tegenstand te kunnen bieden.

De *voorzitter*, zich zelf na het uitlokken van deze discussie verplicht gevoelende nu ook de gewenste toelichting te verschaffen, deelt de vrees dat men in het Westen ertoe geneigd raakt de procedure om te keren en de dreiging aan te passen aan de beschikbare middelen. Hij stelt dat het gradualisme als filosofie ten grondslag ligt aan de keuze die in Nederland en door het Westen is gedaan waar het gaat om het stelsel van legeropbouw. Dat legt, vanwege de consequenties, een zware druk op zowel de politieke als de militaire leiding. In dat verband is hij het eens met de inleider dat een door de tegenstander als „provocatie” geëtiketteerde premature mobilisatie zeer goed als een casus belli zou kunnen worden uitgelegd. Het anticiperen op het moment waarop de NAVO de sterkte der parate eenheden moet opvoeren door daaraan een nauwkeurig gedoseerde hoeveelheid van het mobilisabele potentieel toe te voegen, is essentieel: het Warschau-Pact heeft er alle belang bij het eigen volk andermaal te kunnen verzamelen achter de banier van de verdedigingsoorlog, en is er dus bij gebaat, in voorkomend geval te worden „aangevallen”. Daarom kan het Westen dat probleem niet omzeilen. Hoe minder parate eenheden het heeft, hoe eerder er een beslissing zal moeten worden genomen over het al dan niet vergroten van de sterkte, bijvoorbeeld in de

Nederlandse verhoudingen door de klein-verlofgangers terug te roepen. Maar welke regering zal daarvoor de verantwoordelijkheid willen aanvaarden zo lang de spanning nog vrij gering is?

Anderzijds evenwel zal het Warschau-Pact zeker niet schromen in deze situatie zijn eigen grote parate sterkte te gebruiken als chantagemiddel tot het bereiken van zijn doelstellingen. Dan is het echter naar zijn mening nauwelijks te verwachten dat er zal worden gedreigd met een gedeeltelijke, lees graduele, inzet. Tot dusverre is dat immers al enkele malen gebleken: de Westeuropese regeringen werden destijds, in de briefwisseling over het al dan niet toelaten van raketten op hun territorium, door de Sovjet-Unie eerder bedreigd met een meedogenloos van de kaart vegen dan met een gradualisme in de inzet, en tijdens de Suezcrisis in 1956 werden Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk tot terugtrekken gedwongen omdat de Sovjet-Unie dreigde haar gehele gewicht in de schaal te zullen werpen. Ieder onzer kent wel de leuze „if you hit, hit hard”, en een „piecemeal”-inzet van middelen is strijdig met de grondbeginselen van oorlog- en gevechtsvoering. Het dreigement „als je mijn zin niet doet, zal ik 10% van mijn potentieel inzetten” is dan ook in wezen ongeloofwaardig.

LtZ I Alting von Geusau. Het voorbeeld uit de Suezcrisis klopt, maar daarin kreeg de Sovjet-Unie een situatie opgedrongen waarin zij niet het initiatief had maar voor een fait accompli werd geplaatst. Als zij wel het initiatief kan uitbuiten, worden wij genoodzaakt te beslissen over het hoe van onze reactie. Wat zou Nederland bijvoorbeeld doen als onze koopvaardij werd verhinderd de Oostzee binnen te varen? Dat zou een probeersel kunnen zijn om vast te stellen hoe wij reageren, waarbij op de achtergrond de hele dreiging van de capaciteit voor een „short and intense war” aanwezig blijft en wij in tijdnood worden gebracht doordat wij het initiatief niet hebben.

Voor het Warschau-Pact acht ik het dan ook aantrekkelijker in zijn crisisveroorzakingspatroon in voorkomend geval te kunnen manoeuvreren in de gehele ruimte tot aan de limiet van

een nucleair conflict, waartegen het moet waken tenzij het om werkelijk vitale doelen gaat. Politiek gewin of secundaire interessen zijn gemakkelijk in een gradualistische aanpak te realiseren. Het Westen moet constant blijven najagen, en voor het Warschau-Pact acht ik dat een zeer aantrekkelijke optie.

De *voorzitter* beaamt de Sovjetrussische behoedzaamheid waar het gaat om het vermijden van een nucleaire botsing, en meent dat wellicht daarom niet snel zal worden gedreigd met inzet van het gehele potentieel. Immers, het Westen heeft in de onmisbare aanloopperiode, waarin de strijdkrachten nog niet op de noodzakelijke oorlogssterkte zijn gebracht, geen ander middel om in noodgevallen de balans in evenwicht te brengen dan juist het kernwapen. Hij zou het begrijpelijk vinden indien de NAVO dié consequentie van haar gradualistische opbouwstelsel ook duidelijk zou uitspreken: „wij kunnen niet anders”.

LtZ I Van Doorn heeft reeds op een dergelijke wijze naar het kernwapen zien grijpen, en wel toen de Amerikaanse vloot in het Midden-Oosten niet bij machte was de dreiging van de Sovjets met hun numerieke overmacht af te wenden, en de Sovjet-Unie aanstalten maakte het benarde Egyptische leger in de Sinai te gaan ontzetten. De maritieme verhouding was toen met 2:1 ten nadele van de Amerikanen, waarop het atoomalarm werd gegeven. Hij concludeert daaruit dat ook toen het gradualisme in de praktijk al niet bleek te werken, en zou er dan ook maar liefst vanaf stappen in plaats van het te blijven handhaven tegenover een tegenstander voor wie zovele opties openstaan.

De *voorzitter* herhaalt nogmaals dat er voor ons weinig anders opzit dan ons consequent te blijven houden aan het systeem en de krijgsmacht opbouw te laten berusten op dezelfde filosofie als tot nu toe. Wie agressieve voor-nemens heeft en de status quo wil wijzigen, is in dat strategische concept wel genoodzaakt tot het beschikbaar hebben van sterke parate strijdkrachten om daarmee de gelegenheid onmiddellijk te kunnen benutten zo-

dra die zich zou voordoen. Wie daarentegen niet van zins is ooit het initiatief te nemen, omdat hij aan een vreedzame samenleving verre de voorkeur geeft, begaat een dwaasheid als hij desondanks doorlopend grote aantallen mensen aan zijn economie onttrekt. Er wordt gekozen voor óf het een óf het ander, en het Westen heeft besloten dat de NAVO een louter defensief verbond zal zijn welks strijdkrachten derhalve niet anders kunnen zijn opgebouwd dan uit relatief zwakke parate eenheden terwijl het mobilisabele gros zich zo lang mogelijk bezighoudt met het verhogen van het welvaartspeil.

Hij wijst erop dat het gevaar dan juist hierin schuilt, dat wij aan de potentiële agressor een gelijke wijze van denken toedichten. Het is ondoenlijk het ware denkpatroon te bepalen van de partij die de status quo wenst te wijzigen op het moment dat zulks het beste zal uitkomen. Wél kan worden vastgesteld — met redelijke nauwkeurigheid — waartoe zijn middelen hem in staat stellen, zijn „capabilities” dus, hoewel hij dat maar al te graag zal willen verhullen. Ten aanzien van zijn „intentions” moeten wij uiterst voorzichtig zijn in onze taxatie, en het is riskant te veronderstellen dat hij zijn „intentions” zal willen verwezenlijken in óns tempo en zoals het óns het beste zou uitkomen.

Hij wil zeker het gradualisme niet afwijzen, omdat hij dan een alternatief zou moeten aangeven dat er niet is: immers, dat zou dan neerkomen op een krijgsmachttopbouw die karakteristiek is voor de agressieve mogendheid, met sterke parate eenheden die zouden strekken tot ondermijning van onze vrede-economie. Zoiets kan zich naar zijn mening alleen het Warschau-Pact permitteren, dat in feite een oorlogseconomie heeft en waar het gros der belangen nog steeds ondergeschikt is aan het realiseren van de doelstellingen waartoe ook de krijgsmacht eventueel zal moeten dienen.

LtZ I Alting von Geusau. Het veranderen van de status quo is een distincte scheidingslijn. Zolang de andere partij daaraan als het ware in de marge een beetje sleutelt, past hij het door mij bedoelde gradualisme

toe. Ik beschouw de salamitactiek, waarmee het Oostblok zich al een kwalijke faam heeft verworven, als een groot gevaar en in die zin heb ik dan ook zijn stap-voor-stap-procedures willen karakteriseren.

Kap Marns Homan haakt in op 's inleiders conclusie dat het huidige politieke functioneren van de NAVO ongeschikt is voor het verzekeren van een gemeenschappelijke crisisbeheersing, en dat daarom per land een nationaal crisisbeheersingsorgaan, een soort nationale veiligheidsraad, nodig zou zijn. Hij acht een dergelijke constructie ongeloofwaardig, vooral geteeld op Nederlands geografische positie waar de vitale belangen van de beide supermogendheden op het spel staan, en bovendien in aanmerking nemende de vele afhankelijkheidsrelaties van Nederland ten opzichte van de internationale politiek op militair, economisch en ander terrein.

LtZ I Alting von Geusau. Er bestaat al iets dergelijks in Nederland, hoewel het naar mijn mening in zijn huidige vorm nauwelijks kan functioneren. Ik doel op het Centraal Overlegorgaan voor Crises waarin de minister-president zitting heeft met de ministers van defensie, buitenlandse en binnenlandse zaken, en een aantal andere functionarissen naar behoefte. De consultatieprocedures in dat orgaan nemen evenwel een onredelijk lange tijd in beslag zoals tijdens recente oefeningen wel is gebleken. Op grond van dergelijke ervaringen zou ik willen pleiten voor een adequate voorbereiding van een slagvaardiger optreden, ook rekening houdende met de nationale belangen. Dat zou dan moeten resulteren in een nationaal overlegorgaan evenals nu, maar dan in een ideale vorm met een grotere besluitvaardigheid en met meer routine van de zijde der politici opdat de beslissingen niet uitsluitend behoeven te worden genomen in het samenspel der onderscheidene bevelhebbers.

Kap Marns Homan acht het ondenkbaar dat Nederland als lid van de NAVO-totaliteit toch een soort solotoneel zou gaan spelen. Hij geeft daarentegen de voorkeur aan binationale regelingen, niet om de NAVO

los te laten maar om het eindeloze wikken en wegen van de logge verbondsorganisatie kort te sluiten via de mogelijkheid tot binationale en eventueel trinationale beslissingen in bepaalde problemen met een duidelijk regionaal karakter.

LtZ I Schotel onderschrijft die suggestie. Toen enkele maanden geleden de Sovjet-Unie ten zuiden van Spitsbergen een nieuw schietgebied in de Barentssee uitzette, was dat ver van onze drempel. Het probleem werd toen overgelaten aan de naaste burens, de Noren, en het is de vraag of in zo'n geval haast wordt gezet achter de besluitvorming door de overige NAVO-leden die zich niet of minder betrokken voelen. Zodra dat gebied bijvoorbeeld blijkt olie te bevatten, wordt het een NAVO-probleem dat het snelste zal kunnen worden aangepakt, hetzij solo door Noorwegen, hetzij binationaal door dat land met wellicht de Verenigde Staten samen.

LtZ I Seydel herinnert in dit verband aan de bindende afspraak die binnen de NAVO reeds geldt voor de maritieme sfeer, namelijk dat alle „harrass”-operaties „initially” nationaal zullen moeten worden opgelost. Hij ziet daarin al een aanwijzing dat de lidstaten voorbereid zullen moeten zijn op een nationale aanpak van de crisisbeheersing.

De voorzitter dankt in zijn slotwoord de inleider voor diens belangwekkende voordracht, die uiteindelijk heeft geleid tot een boeiende gedachtenwisseling waarin tal van aspecten aan de orde zijn gekomen die rijpelijk nader overweging verdienen, en dankt de vragenstellers voor hun inbreng waaruit ieder voor zich tot een verdieping van zijn oordeel is kunnen komen.

Hij onderstreept nogmaals hetgeen de inleider als een van de pijlers van zijn betoog heeft bepleit, te weten de wenselijkheid van het bekorten en versnellen van de besluitvorming binnen het Atlantische bondgenootschap. Verbetering van de besluitvorming zou onder meer mogelijk zijn met behulp van een speciaal orgaan, mits dat beschikt over voldoende kwaliteit en bovendien is begiftigd met voldoende bevoegdheden om niet

doorlopend tot ruggespraak verplicht te zijn: in dat geval zou het middel erger zijn dan de kwaal.

In ieder geval is het gewenst dat de reactiesnelheid wordt opgevoerd, omdat alleen dan de crisisbeheersing kans van slagen zal kunnen hebben. Een optimalisatie van het bondgenootschappelijke optreden is noodzakelijk, vooral nu de middelen zo schaars zijn. Die optimalisatie vergt een opvoeren en verbeteren van de coördinatie. Daartoe is een gemeenschappelijk, eenhoofdig bevel de zekerste weg. Tijdens de Tweede Wereldoorlog groeide dat eenhoofdig bevel slechts zeer langzaam en ge-

leidelijk tot een redelijke graad van bruikbaarheid. Hoe langer de vredesituatie voortduurt, hoe moeilijker het lijkt te worden dat eenhoofdig bevel metterdaad soepel te laten functioneren. Uiteraard behoort daaraan ten grondslag te liggen een gemeenschappelijk concept, met ieders consensus ten aanzien van de beste wijze van handelen in een gegeven situatie, zodat iedereen zich snel schikt in het noodzakelijke handelingspatroon.

Al deze elementen heeft hij tot zijn voldoening teruggevonden in de inleiding en in de discussie. Toch noemt hij dat alles in wezen slechts uitvoeringszaken. Het gaat vooral om het

principe. Wij vormen een bondgenootschap dat zich bedreigd voelt en zich bedreigd weet. Naarmate de dreiging zich duidelijker aftekent, zullen ook de onderlinge verbondenheid en eensgezindheid hechter zijn. Maar het is gevaarlijk erop te speculeren dat de tegenstander ons de kans zal willen schenken in geval van een crisis alsnog die onmisbare binding te verbeteren, het concept te ontwikkelen en te zorgen voor alles wat er nu nog aan ons bondgenootschap ontbreekt.

Met de wens van een behouden thuisreis aan alle aanwezigen besluit hij ten slotte de bijeenkomst.

Kader-militieleger of vrijwilligerskrijgsmacht

Zoals bekend is bij Koninklijk Besluit van 22 maart 1975, nr 53, door Hare Majesteit de Koningin ingesteld de „Staatscommissie van advies inzake de personeelsvoorziening voor de krijgsmacht”. Deze commissie die, naar de problematiek waarop zij zich zal moeten richten, ook wordt aangeduid als de Staatscommissie Vrijwilligersleger, dan wel naar haar voorzitter wordt betiteld als de Staatscommissie Mommersteeg, is in het kader van haar activiteiten begin december jl. overgegaan tot het houden van een reeks openbare hoorzittingen. Ook de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap werd daarbij in de gelegenheid gesteld haar standpunt kenbaar te maken. Aangezien de beschikbare tijd,

waarbinnen de schriftelijke samenvatting van dat standpunt moest worden ingediend, te kort was om in enigerlei vorm de gevoelens der leden terzake te peilen, heeft het bestuur moeten besluiten — mede op grond van de algemene handelingsvolmacht welke het krachtens zijn verkiezing als zodanig bezit — het gevraagde document, naar weloverwogen eigen inzichten en in onderling overleg getoetst, op te stellen en aan de Staatscommissie voornoemd aan te bieden.

Bij de mondelinge toelichting in de hoorzitting van de commissie op 1 december jl. werd van de schriftelijk ingediende tekst niet noemenswaard afgeweken, zij het dat in de discussie werd verduidelijkt dat de gebezigde formulering, als zou Nederland bewust hebben ge-

kozen voor een legeropbouw waarmede een „protracted warfare” kan worden gevoerd, niet te absoluut ware op te vaten: te willen suggereren dat destijds in de besluitvorming over het te kiezen stelsel van legeropbouw reeds oorspronkelijk zouden zijn meegewogen die eerst in onze tijd als alternatieven zijn gaan meetellen, is uiteraard geenszins de bedoeling van het bestuur.

Ten gerieve van onze leden, en ten einde naar behoren informatie te geven omtrent het naar buiten gepresenteerde standpunt, volgt hierna de volledige tekst van de aan de Staatscommissie van advies inzake de personeelsvoorziening voor de krijgsmacht aangeboden schriftuur.

De Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap acht het niet wenselijk, thans of in de toekomst over te gaan op een geheel op basis van vrijwilligheid bemande krijgsmacht. Zij grondt

dat standpunt op een reeks van overwegingen, die in het navolgende zullen worden toegelicht.

1. Met bezorgdheid moet worden vastgesteld dat

in de discussies over deze problematiek bij herhaling blijkt dat van een betreuenswaardig onjuist standpunt wordt uitgegaan. Immers, de sterke aandrang om met voortvarendheid te besluiten tot een vrijwilligersleger vindt maar al te vaak zijn oorsprong méér in het, uit de eigentijdse aversie tegen verplichte militaire dienst voortspruitende, verlangen van die dienstplicht áf te komen, dan in het streven te komen tot een krijgsmacht van maximaal gehalte. Anders gezegd: té velen gaan subjectief uit van de door hen begeerde uitkomst „weg met de dienstplicht” in plaats van objectief te onderzoeken hoe de beste oplossing kan worden gevonden van het wezenlijke probleem „Welke is — gezien haar veiligheidstaak in bondgenootschappelijk verband — de optimale opbouwvorm voor de Nederlandse krijgsmacht?”

Beseft moet worden dat, bij het doen van de keuze voor een bepaald systeem van legeropbouw, een staat bezwaarlijk zal kunnen handelen in strijd met zijn reeds beproefde beginselen. Wanneer het gaat om de principiële beslissing of de natie zich al dan niet in belangrijke mate zal moeten instellen op de mogelijkheid van een gewelddadige oorlog, is daarbij tevens in het geding of die natie — al dan niet opererende in groter verband — zich alsdan zal moeten voorbereiden op een oorlogvoering van korte duur met een hoge intensiteit dan wel op een langdurige oorlogvoering met een zeker geleidelijk escalatiepatroon. Indien de keuze valt op het eerste, zal die natie moeten zorgen voor een zeer krachtige, onmiddellijk beschikbare krijgsmacht die het maximale rendement kan opleveren doordat zij het initiatief aan zich trekt en behoudt, en ageert, in het uiterste geval zelfs in de vorm van een strategische overvallende of een preventieve oorlog. Het is duidelijk dat bij een dergelijk strategisch concept het instantelijk benutten van elke gelegenheid prevaleert, en dat bijgevolg aanzienlijk minder waarde zal worden gehecht aan de beschikbaarheid van mobilisabele reserves.

Valt daarentegen de keuze op het tweede, dan impliceert dat een relatief geringe parate sterkte, die in een weldoordacht mobilisatiesysteem ook op de langere duur van de vereiste aanvullingen kan worden voorzien. In dit geval dient men te accepteren dat het initiatief bij de tegenpartij ligt en dat men derhalve zelf slechts zal kunnen reageren.

Strikt genomen zal de eerste keuze logischerwijze die zijn van de potentiële agressor, i.c. de partij die streeft naar wijziging van de status quo. De tweede keuze daarentegen ligt in de rede voor hen die de status quo wensen te handhaven en derhalve genoodzaakt zijn te wachten op een eventuele eerste zet ter andere zijde. Het staat buiten kijf dat de NAVO voor het laatste heeft gekozen. Dat nu impliceert een systematiek van legeropbouw, waarbij de lidstaten zich kunnen blijven richten op de vredeseconomie en op het optimaliseren van hun civiele samenleving. Bijgevolg laat de keuze van dit systeem het tevens toe, de mannelijke onderdanen van zo'n staat vrijwel ononderbroken te doen bezig zijn met datgene waaraan bij het doen van de keuze de hoogste prioriteit werd toegekend, i.c. de welvaartsvermeerderende en welzijnsverhogende produktieve taken, en hen slechts kortstondig te belasten met de — uit het oogpunt van de vredeseconomie ener welvaartsmaatschappij bezien — onproduktieve veiligheidsopdracht. De tijdsduur gedurende welke zij aan de eerste prioriteit zullen moeten worden onttrokken, wordt bepaald door de totale behoefte van het veiligheidsapparaat voor oorlogstijd, ergo het mobilisatiesysteem in het kader van het gekozen stelsel van legeropbouw.

2. De principiële keuze welke Nederland heeft gemaakt, is die van de voorbereiding op „protracted warfare” onder toepassing daarin van het strategische concept van de „flexibility in response”. Daarbij wordt in vredetijd de nationale economie beslist niet ondergeschikt gemaakt aan de oorlogsvoorbereiding. Het stelsel van legervorming dat de consequentie is van deze keuze, is het thans in gebruik zijnde kader-militieleger. Een mogelijk verlaten van dit stelsel zal in wezen slechts verantwoord kunnen geschieden nadat het gehele besluitvormingsproces ter zake van de vorenbedoelde principiële keuze opnieuw zal zijn doorlopen én men alsdan tot de andere keuze zal zijn gekomen.

3. In aansluiting op het vorenstaande, met name waar sprake is van „de totale behoefte van het veiligheidsapparaat voor oorlogstijd”, zij erop gewezen dat het essentieel is dat deze worde vastgesteld. Daarvoor zal het nodig zijn een analyse te (doen) maken van hetgeen als oorlogsbeeld

wordt geprognostiseerd, niet slechts omstreeks het in de ministeriële toespraak tot de Staatscommissie genoemde jaar 1983, doch bij voorkeur gericht op 1990 en daarna. Immers, de huidige militaire dienstplicht voorziet in een mobilisabele verplichting gedurende een vijftiental jaren voor de on-gegradueerden en laaggegradueerden. Bijgevolg zou in de beschouwingen zo nauwkeurig mogelijk moeten worden gepeild naar de kwantitatieve én kwalitatieve eisen die voor de relevante functies zullen moeten worden gesteld omstreeks ten minste 15 jaren na nu.

Uit zodanige analyse zou dan moeten blijken de personeelsbehoefte die ten behoeve van de oorlogsorganisatie van de krijgsmacht moet worden vervuld, gespecificeerd in kwantiteiten en kwaliteiten. Eerst daarna zou met redelijke zekerheid kunnen worden bepaald met welk stelsel van legeropbouw in die behoefte zal kunnen worden voorzien.

4. Het thans reeds bepalen van zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve behoefte voor de Nederlandse krijgsmacht van het jaar 1990 is ongetwijfeld een hachelijke onderneming. In dat verband zij er daarom op gewezen dat het kadermilitiestelsel ontegenzeggelijk een grotere flexibiliteit bezit dan het stelsel der vrijwillig dienenden, wier met rechtspositionele waarborgen omkleed dienstverband zich gewoonlijk uitstrekt over een aanzienlijk langere periode, waarover prognoses dienovereenkomstig nog moeilijker zijn.

Daaruit laat zich de stelling afleiden, dat het kadermilitieleger sterker de voorkeur verdient naarmate de planning zich noodgedwongen meer moet blijven bepalen tot de kortere termijnen.

(In een theoretisch model zou, indien de benodigde oorlogssterkte 400.000 man zou bedragen, en het zicht op de toekomst tot 4 jaren beperkt zou zijn, in de behoefte kunnen worden voorzien door de gehele jaarlichting voor eerste oefening onder de wapenen te roepen en haar vervolgens een mobilisabele verplichting op te leggen voor de gehele korte-termijnplanningperiode.)

5. Als een zeer ernstig bezwaar tegen het Nederlandse vrijwilligersleger moet wel worden aangemerkt de niet te vermijden discrepantie tussen de kwalitatieve vraag en het te verwachten aanbod. Onderkend wordt dat het onbehagen van vele

huidige dienstplichtige militairen voortvloeit uit het betrekkelijk grote kwaliteitsoverschot dat zij — dank zij het niveau van hun civiele vooropleiding — meebrengen ten opzichte van het verhoudingsgewijs lage eisenpeil van het merendeel der door hen te vervullen functies. Zoals bekend heeft dat zelfde verschijnsel tal van civiele ondernemingen ertoe gebracht, bij gebrek aan ongeschoolde of halfgeschoolde Nederlanders, buitenlandse arbeidskrachten te importeren voor de minder in trek zijnde lagere functies.

Daar nu op de Nederlandse arbeidsmarkt het kwantitatieve aanbod van deze geringe kwaliteitscategorie nog steeds dalende is, ligt het in de rede te verwachten dat de kwantiteit, welke de krijgsmacht in diezelfde sector behoeft, niet uit het aanbod van vrijwilligers zal kunnen worden verkregen. Daarenboven lijkt het wel zeker, dat het Nederlandse bedrijfsleven zich met hand en tand zal verzetten indien alle fysiek en psychisch goedgekeurde ongeschoolden en halfgeschoolden tegen onmatig hoge beloningen zouden worden weggezogen uit de nationale arbeidsmarkt, om dan daarin na ommekomst van hun vrijwilligersverband slechts terug te keren als geschoolden, dank zij de inmiddels genoten vakopleidingen. Kortom, hoe onplezierig de opgelegde verplichting tot het vervullen van een functie beneden het eigen kwaliteitsniveau ook moge zijn, gegeven de ontwikkeling van de arbeidsmarkt enerzijds en de onaanvaardbaarheid van niet vervulde vacatures in het veiligheidsinstrument anderzijds, blijft er geen andere keus dan de militaire dienstplicht te handhaven.

6. Ten slotte moge een kanttekening worden geplaatst bij het probleem van de motivatie, dat in de discussies ter zake vaak een belangrijke rol speelt. Vooropgesteld zij dan, dat de principiële keuze ook een consequente dient te zijn: afschaffen van de dienstplicht betekent, dat het benodigde aantal vrijwilligers in de vereiste kwaliteits-sortering er — hoe dan ook — gegarandeerd zal móeten komen. Betwijfeld moet dan worden, of brede lagen van het Nederlandse volk, dat thans zijn zonen zo weinig weet te motiveren voor de relatief toch korte duur van de militaire dienstplicht, straks wél in staat zal blijken een toereikend aantal dier zonen te motiveren voor een vrijwilligersloopbaan.

Financieel verslag van het verenigingsjaar 1974—1975

ONTVANGSTEN			UITGAVEN		
	Raming	Werkelijk		Raming	Werkelijk
1. Contributies			1. Vergoedingen		
1972—1973	—	f 47,—	secr.-penningm.	f 3.000,—	f 3.725,—
1973—1974	f 650,—	f 1.502,—	inleiders	f 1.500,—	f 2.286,06
1974—1975	f 27.326,—	f 28.831,20	auteurs MiC	f 1.300,—	f 2.349,19
1975—1976 vooruitbet.	—	f 196,—	prijsvraag	f 900,—	—
2. Subsidies			2. Druk- en verzendkosten		
vereniging	f 2.500,—	f 2.500,—	circulaires	f 1.000,—	—
leerstoel	f 14.000,—	f 10.250,—	convocaties	f 2.000,—	—
3. Verkoop			Mars in Cathedra	f 30.000,—	f 16.822,90
losse nummers MiC	f 25,—	f 9,80	3. Bijeenkomsten	f 750,—	f 215,75
verzamelbanden	f 50,—	f 5,—	4. Onkosten	f 2.500,—	f 2.630,54
4. Advertentie-opbrengst	f 500,—	f 950,73	5. Leerstoel	f 14.817,71	f 14.272,71
5. Rente spaarrekening	f 130,—	f 389,02	6. Lustrumviering	f 12.500,—	—
			7. Restituties	—	f 325,—
Sub-totaal		f 44.680,75	Sub-totaal		f 42.627,15
Saldo giro op 30 sept. 1974		f 18.393,92	Saldo giro op 6 okt. 1975		f 20.058,50
Saldo bank op 30 sept. 1974		f 8.128,20	Saldo bank op 6 okt. 1975		f 8.517,87
Totaal		f 71.202,87	Totaal		f 71.202,87

Balans per 1 oktober 1975

DEBET		CREDIT	
1. Saldo giro	f 20.058,50	1. Vooruitbetaalde contributies	f 196,—
2. Saldo bank	f 8.517,22	2. Saldo	f 28.629,22
3. Te vorderen contributies	f 247,50		
4. Voorraad 358 gedenkboeken	f 1,—		
Voorraad 116 verzamelbanden	f 1,—		
Totaal	f 28.825,22	Totaal	f 28.825,22

Begroting voor het verenigingsjaar 1975—1975

ONTVANGSTEN			UITGAVEN	
1. Contributies			1. Adm.kosten secr.-penningm.	f 4.000,—
1975—1976	f 25.000,—		2. Kosten inleiders	f 5.000,—
1974—1975	f 247,50		3. Auteurs MiC	f 4.000,—
af: vooruitbet.	f 196,—	f 25.051,50	4. Prijsvraag	f 1.000,—
2. Subsidies			5. Druk- en verzendkosten MiC	f 23.900,—
vereniging	f 2.500,—		6. Vergaderkosten	f 400,—
leerstoel	f 11.000,—	f 13.500,—	7. Onkosten	f 5.000,—
3. Advertenties		p.m.	8. Leerstoel	f 16.000,—
4. Rente		p.m.	9. Overige activiteiten	f 7.827,22
5. Saldo giro op 6 okt. 1975		f 20.058,50		
6. Saldo bank op 6 okt. 1975		f 8.517,22		
Totaal		f 67.127,22	Totaal	f 67.127,22

De kernwapens in de Franse defensiepolitiek

W. Walthuis

Brigade-Generaal der Infanterie b.d.

De Franse verdediging is reeds sinds een lange tijd gebaseerd op de afschrikking. Dat is zeker geen nieuwe opvatting, want het „*si vis pacem, para bellum*” heeft al eeuwenlang een belangrijke rol gespeeld in de Franse geschiedenis. Niet altijd hebben de militaire voorbereidingen op het beslissende ogenblik de toets van de harde realiteit kunnen doorstaan, en de Franse natie heeft meer dan eens redenen te over gehad het falen van haar defensiepolitiek te betreuren.

Het is maar al te goed bekend, dat er voor dat falen meer oorzaken zijn aan te wijzen geweest dan alleen materiële tekorten. Niemand zal kunnen beweren dat Frankrijk zich geen grote financiële offers heeft getroost om zijn strijdkrachten van materiële middelen te voorzien. Helaas echter waren het niet altijd de juiste middelen, dat wil zeggen de middelen die waren afgestemd op het succesvol voeren van een oorlog in de toekomst die níét op voorhand kon worden beschouwd als een reproductie van de vorige. Was niet de *Ligne Maginot* een tot in de perfectie uitgevoerde modernisering geweest van de loopgraafstelsels waartegen de infanteriefalangen van de Eerste Wereldoorlog vergeefs hadden stormgelopen?

De zwakte van de materieel zo sterke verdedigingsvoorbereiding bleek in 1940, toen de aanvaller niet opnieuw in een lineaire slagorde tegen de statische defensie optornde, maar in plaats daarvan naar het oeroude beginsel teruggreep dat ook Alexander de Grote bij Arbela had doen zegevieren, met het principieel juiste gebruik van de kinetische energie van de in colonneformatie optredende ruitery die de doorbreking verwezenlijkte.

Maar naast en behalve het strategisch en tactisch onjuiste uitgangspunt waarvan de militaire denkers waren uitgegaan, was er ook nog het mentaliteits-

probleem van de gevechtsbereidheid, dat ten nauwste was verbonden met het psychologische uitgangspunt dat Frankrijk niet andermaal het bloed van zijn zonen op eigen bodem wilde vergoten doen worden: de strijd — indien het ooit weer zover mocht komen — zou, door het ondoordringbaar zijn van de cordonopstelling in de Maginotline, immers buiten het Franse grondgebied worden gehouden.

Het is tegen de achtergrond van deze historische gang van zaken dat men zich in vakkringen soms afvraagt in hoeverre er in Frankrijk nu al dan niet nog zou kunnen worden gesproken van wat men pleegt aan te duiden als een „Maginot-complex”.

Isolationisme?

Toen het Franse staatshoofd, president De Gaulle, in 1966 de Franse strijdkrachten aan het NAVO-bevel onttrok, was dat geheel in overeenstemming met de politieke koers die hij sinds zijn machtsovername was gaan varen. De nauwe aansluiting van de Vijfde Republiek bij de overige landen van Europa diende vooral ter compensatie van de tijdens de Vierde Republiek geliquideerde positie van Frankrijk als wereldmacht. Het streven was daarom erop gericht, een onafhankelijke plaats in te nemen te midden van de wereldmachten, en van daaruit zijn invloed te doen gelden. Dat impliceerde de noodzaak van een terugdringen van de Amerikaanse invloed van het Europese vasteland, en in dat verband was het herhaalde veto tegen de mogelijke toetreding van Groot-Brittannië tot de EEG een duidelijk uitvloeisel van het strikt continentale denken. Zelfs de toenadering tot het Oostblok paste geheel en al in het totale patroon van de Franse internationale doeleinden.

Een logische consequentie van De Gaulle's stre-

ven moest dan ook wel zijn, dat Frankrijk zich niet langer opstelde onder dekking van de Amerikaanse atoombomparaplus. Het was niet zozeer dat een dergelijke bescherming overbodig kon worden geacht als wel het onaanvaardbare, dat de hand die de paraplu vasthield niet die van de Franse maar die van de Amerikaanse president was: het principe van de zeggenschap over de zwaarmacht — het monopolie van de overheid van de soevereine staat — was mede in het geding en in die situatie besloot Frankrijk zich in voorkomend geval te bedienen van het eigen kernwapenpotentieel.

Voor de goede orde moet dan ook worden vastgesteld dat het bepaald géén isolationistische overwegingen zijn geweest die tot het militaire isolement van Frankrijk hebben geleid. Dat neemt evenwel niet weg dat er wel degelijk moet worden gesproken van een afgezonderd-zijn, hoezeer dat ook over en weer wordt betreurd door de bondgenoten.

De buitenlandse politiek

Evenals in het merendeel der staten vormt de Franse defensiepolitiek een integraal bestanddeel van de buitenlandse politiek. Daarin laten zich drie hoofdelementen onderscheiden.

Het eerste daarvan is, dat Frankrijk de blokvorming afwijst, met dien verstande dat het geen aansluiting wenst bij een der supermachten. Dat standpunt werd ondubbelzinnig vertolkt door de minister van buitenlandse zaken in een toespraak tot de volksvertegenwoordiging in juni 1973, toen hij verklaarde:

Wij zijn niet bereid de zorg voor de bescherming van ons nationale grondgebied aan derden over te dragen, noch het recht om namens ons het woord te voeren, noch het recht om zonder onze inspraak over onze lotsbestemming te beslissen.

In de tweede plaats staan voor Frankrijk de aangegane verplichtingen centraal. Daaronder vallen ook de eventuele bijdragen aan de verdediging van „bepaalde zones, met name de Europese”. De bestaande afspraken zullen worden nagekomen omdat zij behoren tot het geheel van de internationale saamhorigheid waarvan Frankrijk zich een verklaard voorstander noemt, zij het onder het voorbehoud dat ook de gedragingen van de

buurlanden in beschouwing zullen worden genomen.

Als derde element geldt het streven naar een hechtere internationale samenwerking, gericht op steunverlening aan de zwakkeren die niet over eigen hulpbronnen kunnen beschikken en zich toch onafhankelijk willen blijven opstellen. In het bijzonder heeft Frankrijk het oog op staten die tot de Franse Gemeenschap hebben behoord, en in het algemeen op landen met een francofone cultuur.

Defensiepolitieke doelstellingen

Binnen het kader van de buitenlandse politiek dient de defensiepolitiek drie doeleinden te verwezenlijken.

Het eerste en voornaamste doel is het verzekeren van de veiligheid van het nationale grondgebied en de daarop wonenden. De eensgezindheid van de natie wordt daartoe voorondersteld en de medewerking van een ieder zonder onderscheid geldt als noodzakelijke voorwaarde.

In een ruimere context staat het tweede doel: het meewerken aan de verdediging van Europa en het handhaven van de veiligheid van de staten in de belendende randgebieden. Daarbij ziet Frankrijk voor zich zelf een hoofdrol weggelegd op grond van zijn ligging aan de rand van het vasteland en aan twee belangrijke maritieme gebieden.

Ten slotte bekommert de Franse defensiepolitiek zich eveneens om de veiligheid van een aantal tot het moederland te rekenen overzeese gebieden alsmede voormalig Franse koloniën, die voor het behoud van hun onafhankelijkheid niet buiten de steun van de Franse strijdkrachten kunnen.

Middelen

De tijd waarin Frankrijk voor zijn defensiepolitiek vertrouwd op de macht van het aantal, behoort ontegenzeggelijk tot het verleden. De nadruk valt thans meer op kwaliteit dan op kwantiteit. De mogelijkheid voor deze omschakeling werd bewust gevonden in het nucleaire arsenaal, waar het geringe aantal desondanks gemakkelijk gepaard gaat aan het grote vermogen. In het Franse militaire beleid heeft men gekozen voor de kernbewapening omdat men de overtuiging heeft dat

alleen het kernwapen als werkelijk doeltreffend kan worden beschouwd.

De consequentie van die opvatting was derhalve de opbouw van een militair apparaat waaraan de nucleaire afschrikking kon worden opgedragen, en daarnaast de vorming van een ander type strijdkrachten ten behoeve van de conventionele oorlogvoering. Beide soorten worden als elkaars complement gezien.

De noodzaak, te kunnen beschikken over een adequaat vermogen tot het geven van een „aangepast antwoord” wordt onderkend. Frankrijk beseft zeer wel dat het irreëel zou zijn een strategie te willen voeren die erop is gericht elke vijandelijke actie, hoe onbeduidend ook, te beantwoorden met een nucleaire vergelding. Voor die gevallen waarin de nucleaire afschrikking, vanwege de buitensporige uitwerking, onmogelijk als een geloofwaardig argument kan worden gehanteerd, heeft Frankrijk daarom de beschikking over eenheden van het meer klassieke type, die bovendien de vrijheid van handelen zullen moeten verzekeren voor de regering en voor de strategische nucleaire strijdkrachten om deze in staat te stellen zich zo nodig te verplaatsen en aldus hun kwetsbaarheid te verminderen.

De Franse nucleaire strategie wil in het algemeen de afschrikking bereiken door de mogelijke tegenstander te confronteren met een risico dat deze groter zal achten dan de prijs die hij bereid is te betalen voor het doel dat hij zich heeft gesteld. Een dergelijk „risque démesuré” vergt onontkoombaar het voorhanden hebben van geloofwaardige nucleaire wapens, en om die geloofwaardigheid te verzekeren moeten die wapens:

- een grote uitwerking hebben;
- in staat zijn ook veraf gelegen doelen met grote nauwkeurigheid te treffen;
- in opslag en gereedstelling tegen vijandelijke wapeninwerking zijn beschermd.

De nucleaire afschrikingscapaciteit

De Franse luchtmacht beschikt over negen squadrons van elk vier *Mirage IV's*, onmiddellijk inzetbaar, bewapend met een bom van omstreeks 100 kt, alsmede over twee squadrons van elk negen *strategische raketten* (SSBS = sol-sol ba-

listiques stratégiques), die staan opgesteld op het bekende *Plateau d'Albion*.

Bij de Franse marine zijn momenteel drie nucleaire onderzeeboten, voorzien van rakettenlanceerinstallaties, in gebruik, te weten de *Redoutable*, de *Terrible* en de *Foudroyant*. Het ligt in de bedoeling, nog voor 1980 daaraan de *Indomptable* en de *Tonnant* toe te voegen.

De nucleaire middelen van luchtmacht en marine te zamen vormen de Strategische Nucleaire Strijdkrachten (la Force Nucléaire Stratégique, FNS).

Tactische kernwapens

Om het aantal opties zo groot mogelijk te doen zijn en aldus een maximale flexibiliteit in het geven van een aangepast antwoord te kunnen bereiken, heeft de Franse regering besloten ook kernwapens toe te voegen aan het tactische arsenaal. Daarmee trok zij de lijn door van de nucleaire afschrikking, en stelde zich op het standpunt dat het kernwapen er nu eenmaal is en dat de mensheid dat feit slechts zal kunnen aanvaarden: zolang het onmogelijk is de klok van de geschiedenis terug te draaien zal ook de potentiële agressor moeten beseffen dat het kernwapen niet valt weg te denken uit strategie en tactiek.

Het spreekt vanzelf dat de invoering van de *Pluton*, het nucleaire wapen waarvan de Franse krijgsmacht zich voor de tactische vuursteun zal bedienen, heel wat vragen heeft doen rijzen, om nog maar niet te spreken van de inmiddels al weer aanzienlijk verflauwde animo voor „Pluton . . . Non!”-demonstraties.

Hoezeer de defensiepolitiek in Frankrijk als een nationale aangelegenheid wordt beschouwd, laat zich wel hieruit afleiden dat de minister-president, Jacques Chirac, de invoering van de *Pluton* bij het Eerste Franse Leger vergezeld deed gaan van een volledige uiteenzetting van de overwegingen die de regering in haar besluitvorming had betrokken.

Hoewel het zeker niet de bedoeling is hier diep in te gaan op de beweegredenen van de Franse overheid, is het in het kader van een beschouwing van de rol van de kernwapens in de totaliteit van haar defensiepolitiek wel gewenst te weten waarom het tactisch-nucleaire wapen werd ingevoerd. Op de vraag naar het waarom kan een driedelig antwoord worden gegeven.

1. Om het afschrikkingsvermogen van de conventionele strijdkrachten zodanig te kunnen opvoeren dat ook een eventuele beperkte agressie — waartegen de dreiging van het strategische kernwapen ongeloofwaardig zou lijken — met toereikend tactisch vermogen kan worden tegengegaan. De waarschijnlijkheid van dergelijke beperkte agressies wordt groter naarmate de strategisch-nucleaire vergelding ongeloofwaardiger wordt. Het is daarom noodzakelijk, de conventionele vuurkracht zoveel mogelijk te versterken zonder de atoombremmel te verlagen.

2. Frankrijk wenst in de verdediging van het Europese vasteland een rol te spelen die in overeenstemming is met zijn kwaliteiten. Daarbij gaat het ervan uit, dat zijn lot ten nauwste is verbonden aan dat van Europa. Om die reden kan Frankrijk zich niet veroorloven zijn eigen territorium te beschouwen als het heiligdom („le sanctuaire") dat het tot voor kort in de Franse conceptie is geweest, en in feite nog is: de Franse regering onderkent de noodzaak in te zien dat Frankrijk, hoe heilig ook, slechts zal kunnen worden verdedigd in een „forward defence". De Franse wapenen moeten derhalve worden beschouwd als te zijn Europese wapenen, die, alleen al doordat zij aanwezig zijn, bijdragen tot de verdediging van Europa.

De bijzondere aandacht van de lezer zij erop gevestigd dat met name deze overweging van de Franse regering

een totaal nieuwe attitude tegenover de defensieproblematiek van West-Europa belichaamt. Immers, tot voor kort ging de Franse doctrine ervan uit dat de Franse militaire inspanning bij uitsluiting ten goede diende te komen aan de verdediging van „le sanctuaire". Dat sloot, zonder de minste twijfel, zelfs de kleinst denkbare mogelijkheid uit dat de Franse kernbewapening ooit zou kunnen worden ingebracht in een Europese kernmacht, zo die eens tot stand zou komen. Wanneer nu het officiële standpunt luidt dat Franse wapens *de facto* als Europese dienen te worden beschouwd, kan gevoeglijk worden gesproken van een keerpunt in de Franse opvattingen.

3. De derde reden lijkt het minst te overtuigen, zij het dat zij ontegenzeggelijk als typisch Frans mag worden gekarakteriseerd: Frankrijk wenst namelijk aan niemand ter wereld het onbetwiste monopolie van welke soort bewapening dan ook te gunnen; het heeft de technische kennis om zich ook te doen gelden, het beschikt evenzeer over de productiecapaciteit om aan de wedloop in deze sector mee te doen en de financiële offers daarvoor wil het zich getroosten: en dús zegt „le simple bon sens" dat Frankrijk aan deze wapenontwikkeling behoort mee te doen!

Het is in ieder geval duidelijk dat, mocht het ooit zo ver komen, Frankrijk bereid is zich te weer te stellen met behulp van alle wapenen waarover het kan beschikken. De Franse conventionele landstrijdkrachten — „les forces terrestres" — hebben de mogelijkheden van het tactisch-nucleaire wapen al in hun aangepaste manoeuvres

(Manoeuvres Nationales de 1975, in mei van dat jaar in Mourmelon) kunnen beproeven. De vuursteun van een afdeling Pluton, gegeven aan een moderne gemechaniseerde brigade, lijkt in de praktijk aanzienlijk te kunnen bijdragen tot de afschrikking die van een conventioneel optredende eenheid zou kunnen uitgaan: de trefzekerheid van het wapen, en de snelheid waarmee het vuur op de onderkende doelen kon worden uitgebracht moeten een potentiële agressor stellig reden tot bezinning verschaffen.

Anders dan de zuiver strategische kernwapens vervullen de tactische kernwapens eigenlijk een dubbelfunctie: spelen de eerste een rol in het grensgebied van boze voornemens en rationele afweging van het risico van disproportionele offers, de laatste moeten ook metterdaad op het gevechtveld een hoge militaire gebruikswaarde bewijzen indien hun afschrikingsvermogen ontoereikend is gebleken. Het Eerste Franse Leger is erop ingesteld, zijn tactische kernwapens in die zin te gebruiken.

Samenvatting

De Franse defensiepolitiek onderscheidt zich van die der andere leden van het Atlantische bondgenootschap hierdoor, dat zij uitsluitend is gericht op het realiseren van het Franse strategische concept, dat aanzienlijk afwijkt van hetgeen in bondgenootschappelijk overleg door de overige naties wordt voorgestaan. De wens, Europa zoveel mogelijk los te maken van de Verenigde Staten, kan ten dele worden gezien als een der voornaamste drijfveren van de Franse dissidentie. Dat daaruit dan ook een aanvaarding van het Franse leiderschap in Europese aangelegenheden zou moeten voortvloeien, vindt voorshands nergens bevestiging.

Het Franse militaire denken houdt terecht rekening met de realiteit van de kernbewapening: het nucleaire wapen is er, en de klok is niet meer terug te draaien. De Franse regering is niet bereid de zeggenschap over Frankrijks lot aan anderen over te dragen en is derhalve ook niet voornemens voor de veiligheid van de natie een wissel te trekken op anderen. In de huidige verhoudingen impliceert dat niets anders dan dat Frankrijk geen vrede heeft met de gedachte aan een verdeling van de wereld in invloedssferen die in grote

lijnen zouden worden afgebakend op grond van het feitelijke kernwapenmonopolie der supermachten.

Mitsdien acht Frankrijk het noodzakelijk ook tot de „nucleaire club” te behoren en als zodanig zijn nucleaire arsenaal op peil te brengen en te houden, ten einde zo mogelijk tot „dissuasion nucléaire” te kunnen komen en — zo die onverhoopt mocht falen — in voorkomend geval in staat te zijn een conventioneel conflict met adequate vuurkracht te kunnen aangaan.

Het lijdt geen twijfel, of het Franse strategische gebruik van kernwapens zal de politieke leiding van dat land voor vrijwel onoverkomelijke problemen stellen: het bepalen van het juiste moment immers waarop de dreiging met die wapens ter tafel zou moeten worden gebracht lijkt een opgave die zonder de essentiële informatie bezwaarlijk kan worden opgelost; en zonder de beschikking over alle gegevens die in de intergeallieerde inlichtingenmachinerie worden verzameld en verwerkt kan nauwelijks met een inzet van enige importantie worden bedreigd. Daarenboven ligt het in de rede dat de supermogendheden, beducht als zij zijn voor de mogelijkheid van „accidents” en „miscalculations”, een eventueel Frans initiatief reeds zullen hebben overwogen in hun respectieve beoordelingen van de toestand. Het is dan ook zeer de vraag of een werkelijke Franse kernwapeninzet, ter ondersteuning van de Franse nucleaire strategie, wel tot de reële mogelijkheden mag worden gerekend.

De hiervoor opgesomde bezwaren gelden in veel mindere mate voor het Franse tactische kernwapen. Indien de Franse conventionele strijdkrachten in een conflict verwickeld zouden raken, lijkt het wel zeker dat daarin zo nodig gebruik zal worden gemaakt van de vuursteunmogelijkheden van de afdelingen Pluton. Het is nauwelijks aannemelijk dat een dergelijk conflict — voor zover het zich althans in West-Europa zou afspelen — een uitsluitend Franse aangelegenheid zou kunnen zijn.

Het ligt dan ook in de lijn der verwachting dat in zo'n situatie de vuurkracht van de Franse tactische nucleaire wapens mede ten goede zal komen aan het bondgenootschappelijke militaire potentieel, zo niet rechtstreeks dan toch indirect.

BOEK- BESPREKING

Guderian: Panzer General, door K. Macksey, 226 blz., geïll. Uitg.: Macdonald and Jane's, Londen, 1975. Prijs: £ 4.95.

Er is nauwelijks een naam denkbaar die nauwer is verweven met de verbluffende successen die de Duitse Wehrmacht in de eerste jaren van de Tweede Wereldoorlog wist te behalen dan die van Generaloberst Heinz Guderian, de schepper van het pantserwapen van het Derde Rijk. Omdat hij — als geen ander — het is geweest die de snelle en bijna doorslaggevende resultaten van de Blitzkrieg had mogelijk gemaakt, heeft het zeer velen uit de destijds overwonnen en geknechte landen verbaasd dat de geallieerden hem niet samen met de andere militaire leiders uit de Nazi-hiërarchie in de Neurenbergse beklagdenbank deden terechtstaan. Ondanks alle publiciteit die sindsdien is gewijd aan de drijvende krachten achter de Duitse oorlogsmachinerie, en ondanks de schijnwerpers die daarbij evenzeer werden gericht op hen die het brein achter dat alles waren geweest, is toch de figuur van de vader van de Panzertruppe tot dusverre niet geheel uit de verf gekomen.

Wie zijn autobiografie „Erinnerungen eines Soldaten” heeft gelezen, zal ook daaruit ongetwijfeld de indruk hebben overgehouden dat er een aantal wazige vlekken en zelfs lacunes voorkomen in het beeld dat Guderian daarin van zich zelf tekende. Verwonderlijk is dat uiteraard allerm minst, want de jacht op een ieder die van oorlogsmisdaden kon worden beschuldigd, was nog in volle gang en in dergelijke omstandigheden zijn wel meer apologetische levensbeschrijvingen te boek gesteld door voormalige steunpilaren van de agres-

sor. Maar het merkwaardige van Guderians memoires — die later in de Engelse vertaling onder de titel „Panzer Leader” mondiale erkenning als standaardwerk hebben gevonden — is dat hij daarin zeker niet uit is op het aanvoeren van verontschuldigungen. Integendeel, op het punt waar hij wel degelijk opening van zaken had mogen geven, laat „Erinnerungen eines Soldaten” de essentie van een aantal kort tevoren tegen hem ingebrachte aantijgingen zo goed als onaangeroerd. Met name geldt dat voor de meer dan kwalijke rol die hem werd toegeschreven door Fabian von Schlabrendorff in diens boek „Offiziere gegen Hitler”, waarin de rampzalige afloop van het Stauffenbergcomplot is beschreven. Dit boek dat, twee jaar nadat het in 1946 in Zwitserland werd uitgegeven, als vervolghet verhaal door een Westduits blad — de Münchener Abendzeitung — onder de aandacht van het grote publiek werd gebracht, betichtte de vermaarde tankspecialist ervan dat hij op het kritieke moment de samenzweers in de steek had gelaten en hen zelfs had verraden met het oogmerk daardoor zelf promotie te kunnen maken. Die aantijging leek sterk aan waarschijnlijkheid te winnen, want reeds op de avond van die historische 20e juli 1944 had Hitler hem belast met de functie van Chef van de Generale Staf.

Deze beschuldiging heeft onmiskenbaar veel afbreuk gedaan aan het glorieuze imago van de man die in zijn eigen land als een held werd vereerd sinds hij als commandant van het 19e Legerkorps op 21 mei 1940 de beslissende tankstoot had geleid die dwars over het Franse grondgebied was geraasd naar een roemvolle bekroning aan de Kanaal-

kust bij Abbeville. Weliswaar werd vonnisschlabrendorff bij rechterlijk vonnis verplicht tot het herroepen van hetgeen hij Guderian had aangewreven, maar juist daarom verwondert het de geïnteresseerde lezers zo zeer dat in de kort nadien gepubliceerde memoires van Guderian eigenlijk geen definitieve opheldering wordt gegeven doch met een ontkenning wordt volstaan. Dengelijke, in het vage blijvende schuldvragen zijn een ergernis voor wie ernst maakt met de studie van de geschiedenis. Het is dan ook licht te begrijpen dat de literatuur te eniger tijd wel moest worden verrijkt met een nieuwe publicatie van iemand die geen genoegen nam met vraagtekens, en die in de gelegenheid verkeerde de antwoorden te vinden.

Welnu, in het zojuist verschenen werk van Macksey wordt de relevante informatie, die in eerdere boeken ontbrak, wél verschaft. De schrijver heeft alle gelegenheid gekregen voor het instellen van een gedegen onderzoek. Hij heeft mogen putten uit officiële bronnen en documenten die tot voor kort nog gesloten bleven, en hij heeft mogen speuren in het familie-archief van de Guderians. Daarbij genoot hij de volle medewerking van Generalmajor Heinz-Günther Guderian, de oudste zoon van de in 1954 overleden veldheer, die bij velen onzer bekendheid heeft verworven doordat hij in zijn vaders voetsporen is getreden en tot vrij recent de functie bekleedde van Inspecteur der Pantsertroepen in de Bundeswehr.

Het resultaat van Mackseys studie mag er zijn. Het vormt een uitstekend gedocumenteerde aanvulling op de reeds bestaande literatuur. De schepper van het Duitse tankwapen komt eruit naar voren als een krach-

tige persoonlijkheid, een door en door integere officier, wiens vaderlandsliefde en vakmanschap in combinatie met grote persoonlijke moed hem terecht hebben gebracht aan de top van het militaire apparaat van zijn land. Het lijkt geen twijfel of de lezer zal het betreuren dat een man van dat kaliber zich zozeer heeft vastgeklampt aan von Clausewitz' adagium dat de veldheer zich afzijdig van de politiek diende te houden: de medeverantwoordelijkheid is in de historische context bijgevolg moeilijk te ontkennen. Maar evenzeer zal de lezer geboeid ondergaan hoe desondanks Guderian verbeterd weerstand heeft geboden aan de politicus die niet bereid was zich aan het overeenkomstige advies te houden en níét te gaan zitten op de stoel van de militaire leiding.

Alles bijeen genomen is dit boek dan ook zonder meer als een aanwinst te kwalificeren. De schrijver, zelf van origine een beroepsofficier die zijn sporen verdiende in het Royal Armoured Corps, van 1941 af tot hij in 1968 als majoor het leger verliet, heeft met veel verstand van zaken

de informatie weten te rangschikken; de gegevens, die hij verkreeg uit gesprekken met verscheidene autoriteiten uit de bewuste episode, heeft hij voortreffelijk in harmonie weten te brengen met hetgeen hij mocht putten uit dagboeken, verslagen en andere documenten waarvan er vele tot dusver door geen andere auteur waren ingezien noch verwerkt.

Voor wie zich interesseert voor de geschiedenis van onze eeuw zal dit boek een nieuw licht blijken te werpen op de mens Guderian en op zijn tijdgenoten. Voor wie belang stelt in de ontwikkeling van de hedendaagse cavalerie schetst het de wordingsgeschiedenis van een techniek en tactiek die geruime tijd toonaangevend zijn geweest. Voor wie zich wil verdiepen in alles wat de militair in zijn taakuitvoering vermag te motiveren behelst het een schat aan studiemateriaal dat zeker niet mag worden veronachtzaamd.

De gevolgtrekking ligt derhalve voor de hand: een bijzonder aan te bevelen boek, een aanwinst voor de vakliteratuur. W. WALTHUIS

Aanvullingsmogelijkheid documentatie

Voor diegenen onder onze lezers die hun bibliotheek zouden willen aanvullen of uitbreiden met oudere jaargangen van ons orgaan, bestaat die mogelijkheid dank zij een aanbod van bgen art A. E. M. Baron van Voorst tot Voorst, Zutphenseweg 76, Eefde (Gld), die aan een of meer gegadigden wil overdragen de vrijwel complete series van:

- „Orgaan van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap”, van en met de 1e Aflevering (1946/1947) tot en met de 4e Aflevering (1967/1968);

- „Wetenschappelijk Jaarbericht”, van en met de 29e jaargang (1947) tot en met de 49e jaargang (1967);

- „Mars in Cathedra”, van en met nr 1/1969 tot en met nr 23/1974.

Geïnteresseerden wordt aangeraden zich persoonlijk met de brigade-generaal in verbinding te stellen.

M
i
c

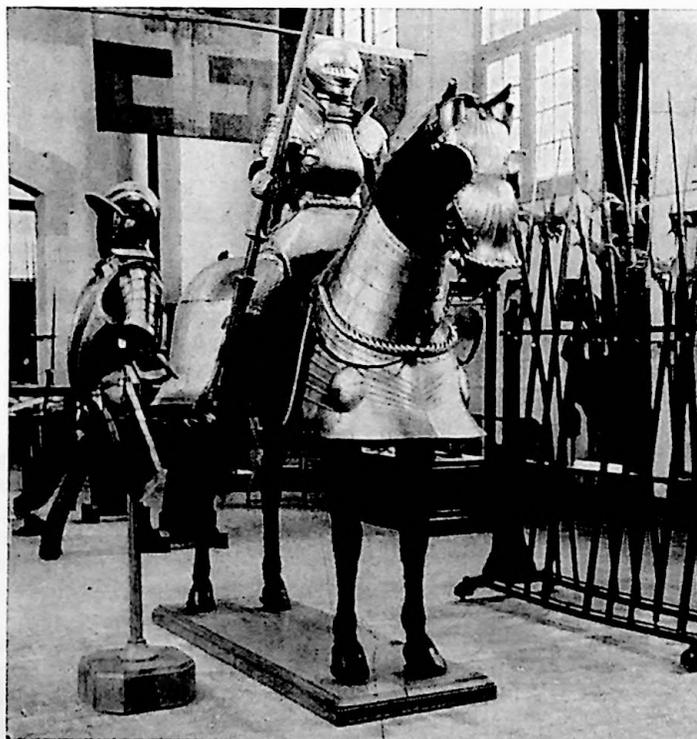
KENT U UW MUSEUM? NEEN?

Kom dan eens kijken in het

KONINKLIJK NEDERLANDS LEGER- EN WAPENMUSEUM TE LEIDEN

Een kleurrijke krijgsgeschiedenis uit vele eeuwen en vele landen.

Het is niet alleen een „mannenmuseum“, ook uw vrouw en kinderen zullen door het tentoongestelde zeer geboeid worden.

Openingstijden:

maandag tot en met vrijdag van 9.00–12.30 uur en van 13.15–17.00 uur.

Zondag van 13.00–17.00 uur.

Zaterdag (alleen gedurende de vakanties) 13.00–17.00 uur.